

Virker kriminalisering av cannabis forebyggende?

En empirisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (OPPG300)

Politihøgskolen

2016

Kand.nr: 19 og 115

Antall ord: 8502

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	3
1.1 Bakgrunn for valg av tema	3
1.2 Problemstilling og ramme for oppgaven	4
1.3 Oppgavens struktur	4
2.0 Metode	6
2.1 Forforståelse	6
2.2 Valg av metode	6
2.3 Valg av enheter og variabler	7
2.4 Utforming av spørreskjema	7
2.5 Pretest	8
2.6 Gjennomføring av undersøkelsen og svarprosent	9
2.7 Feilkilder, validitet og reliabilitet	10
2.7.1 Feilkilder knyttet til spørreskjemaet	10
2.7.2 Feilkilder knyttet til gjennomføringen	11
3.0 Et teoretisk fundament	12
3.1 Kriminalisering og dens begrunnelse	12
3.2 Et sosiologisk perspektiv	13
3.3 Forskning på ungdommers bruk av cannabis	14
4.0 Analyse og drøftelse	16
4.1 Ungdommers eksponering og utprøving av cannabis	16
4.2 Kriminaliseringens virkning	19
4.3 Internalisering og prestasjonskultur	21
4.4 Manglende interesse	21
4.5 Venner og miljø	22
4.6 Kriminaliseringens virkning for ungdom som har prøvd cannabis	23

5.0	Politiets forebyggende arbeid	26
5.1	Hvordan politiet jobber forebyggende	26
5.2	Bruk av cannabis blant ungdom	27
5.3	Når ungdom er i risikozonen for å prøve cannabis	28
5.4	Kartlegging av ungdom og omgangskrets	29
5.5	Kjennskap til straff og konsekvenser	30
6.0	Avslutning	32
7.0	Bibliografi	34
7.1	Selvvalgt pensumlitteratur	37
	Vedlegg 1	39
	Figur 1: Kjønn	39
	Figur 2: Alder	40
	Figur 3: Vet du hva cannabis er?	41
	Figur 4: Vet du hva som er straffen for bruk av cannabis?	42
	Figur 5: Har du noen gang blitt tilbudt cannabis?	43
	Figur 6: Er det cannabis i din omgangskrets?	44
	Figur 7: Hvis du selv ønsket å få tak i cannabis, ville du ha klart dette i løpet av 2-3 dager?	45
	Figur 8: Har du prøvd cannabis?	46
	Figur 9: Hva er grunnen til at du ikke har prøvd cannabis?	47
	Figur 10: Cannabis er ulovlig og du kan straffes for det. Er dette grunnen til at du ikke har prøvd cannabis?	48
	Figur 11: Ville du ha prøvd cannabis om dette ble gjort lovlig i Norge?	49
	Figur 12: Hva betyr det for deg at cannabis er ulovlig?	50
	Figur 13: Hvor mange ganger har du prøvd cannabis?	51
	Figur 14: Hvor gammel var du da du prøvde cannabis for første gang?	52
	Figur 15: Hva betyr det for deg at cannabis er ulovlig?	53
	Figur 16: Er det noe som begrenser ditt bruk av cannabis?	54

1.0 Innledning

Gjennom denne bacheloroppgaven vil vi vise at det er ulike grunner til at ungdom avstår fra å prøve cannabis. Vi har gjennomført en kvantitativ undersøkelse på VG3-elever og vil drøfte resultatene i lys av politiets forebyggende arbeid. Ungdom blir i dag eksponert for cannabis i stor grad og tilgjengeligheten er stor. Med bakgrunn i dette er det interessant at de fleste ungdommene i vår undersøkelse, ikke har interesse av å prøve cannabis. Resultatene viser også at selv om cannabis skulle bli avkriminalisert, er det svært få som opplyser at de ville ha prøvd stoffet. På en annen side er det store deler av våre resultater, som peker på at kriminalisering av cannabis virker forebyggende.

For at politiet skal kunne være nyttige pådrivere for gode holdninger og forebygge cannabisbruk blant ungdom, må politiet jobbe kunnskapsbasert. Vår bacheloroppgave har som ambisjon å skaffe innsikt i et dagsaktuelt tema som kan berike politiets forebyggende arbeid.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Gjennom vår bachelorgrad på Politihøgskolen har vi fått interesse for ungdommers holdninger til cannabis, med bakgrunn i kunnskap om kriminologi og sosiologi. I praksisåret opplevde vi at ungdom i stor grad er eksponert for cannabis, og at ulike aktører som er i kontakt med ungdom, er bekymret for ungdommers holdninger til stoffet. Cannabis som rusmiddel har også fått stor oppmerksomhet både politisk, i media og blant befolkningen generelt. Forebygging av narkotika er også et høyt prioritert satsingsområde for samfunnet. Selv om omfanget av cannabis ser ut til å være stort blant dagens ungdom, har vi likevel et inntrykk av at mange ikke ønsker å prøve rusmiddelet. Dette har dannet diskusjoner om hva som er årsaken til at mange ungdommer ikke prøver cannabis. Vi har også reflektert over valg vi selv tok i ungdomstiden, og hvorfor vi har tatt de valgene vi har. Hva som er grunnen til våre valg er usikkert, men vi har en tanke om at samfunnets lover og regler var en stor påvirkningsfaktor, og en slags veiviser for våre valg. Derfor ønsker vi å undersøke hvorvidt ulovligheten av cannabis påvirker ungdommers valg i dagens samfunn.

1.2 Problemstilling og ramme for oppgaven

Med bakgrunn i valg av tema og diskusjonene omkring dette, konkretiserte og formulerte vi følgende problemstilling:

“Er kriminalisering av cannabis forebyggende for ungdommers valg om ikke å prøve cannabis?”

Temaet ungdom og cannabis er vidt. Vårt hovedfokus vil være rettet mot ungdom som ikke har prøvd cannabis, men vi vil likevel undersøke og drøfte resultater fra ungdom som har prøvd. Dette er for å få et helhetsbilde, og innsikt i blant annet debutalder og videre påvirkning etter førstegangsbruk. Med ungdom i denne oppgaven menes gutter og jenter som går i 3. klasse på videregående skole.

1.3 Oppgavens struktur

Oppgaven er delt inn i seks kapitler. I innledningen har vi presentert undersøkelsens hovedfunn og vår ambisjon med oppgaven. Vi har redegjort for valg av tema og hvordan vi kom frem til problemstillingen.

Kapittel to inneholder valg av metode og hele prosessen fra start til slutt. Det blir i korte trekk redegjort for to pretester, som ble gjennomført i forkant av undersøkelsen. Feilkilder opp mot spørreskjemaet og gjennomføringen, drøftes avslutningsvis i kapittelet.

Kapittel tre er oppgavens teoretiske fundament, en presentasjon av feltet. Vi vil her redegjøre for samfunnsvitenskapelig og juridisk teori, som blir grunnlaget for den videre drøftelsen. Vi tar også for oss forskning på ungdommers bruk av cannabis, før vi går videre til oppgavens største del.

Kapittel fire er en presentasjon og drøftelse av våre resultater. Resultatene blir drøftet opp mot relevant teori og annen forskning. Det vil bli vist til figurer som ligger som vedlegg, men vi har likevel valgt å ha de viktigste figurene løpende i teksten.

Kapittel fem er en forlengelse av forrige kapittel. I denne delen ønsker vi å løfte frem hvordan politiet kan forebygge cannabisbruk blant ungdom. Egen undersøkelse og funn vil ha

en sentral del. Spesielt vil vi se på bruk, debutalder, tilgjengelighet og ungdommenes kjennskap til konsekvenser.

Kapittel seks er oppgavens avslutning hvor vi oppsummerer våre mest sentrale funn. Vi vil også si noe om de refleksjoner vi har gjort oss gjennom arbeidet med oppgaven.

2.0 Metode

2.1 Forforståelse

Forforståelse er en forhåndsoppfatning om det som skal undersøkes og den kan si noe om hva man forventer å finne (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2010, s. 39). Olsvik (2013) påpeker at forforståelse er den oppfatningen vi bringer med oss inn i det materialet vi skal tolke (s. 111). Oppfatningene som bringes inn i studiet kan være basert på egne erfaringer eller kunnskaper (ibid.). Vi tror at det å prøve cannabis er sammensatt av flere faktorer, men at kriminalisering av cannabis er en faktor som er avgjørende for ungdommers utprøving av rusmiddelet. Hypotesen vår er at kriminaliseringen virker forebyggende for ungdommers utprøving av cannabis.

2.2 Valg av metode

Det er to hovedtyper av metoder, kvalitativ og kvantitativ. Det er flere faktorer som har betydning for hvilken metode man velger for undersøkelsen (Larsen, 2007, s. 23).

Vi bestemte oss for oppgavens tema relativt tidlig i prosessen og etterhvert ble det formulert en problemstilling. Før vi valgte metode tenkte vi gjennom hva vi ville med oppgaven og hvilke data som best kunne belyse problemstillingen vår. Vi hadde en konkret problemstilling og forforståelsen vår om temaet ble formulert i en hypotese. Ved å teste denne hypotesen og få frem ungdommers meninger, er tilnærmingen vår hypotetisk-deduktiv (Larsen, 2007, s. 23). Vi bestemte oss for at vi ville se på bredden og ikke gå i dybden, selv om problemstillingen kan åpne for begge deler.

På bakgrunn av disse forholdene er det en kvantitativ tilnærming vi har valgt for undersøkelsen, med de fordeler og ulemper det gir oss. En fordel med denne metoden er at vi kan avgrense informasjonsmengden ved at spørsmålene og svaralternativene er ferdig formulert. Dette gjør at vi kan spørre og få svar på eksakt det vi ønsker. Samtidig kan dette gjøre at vi ikke får all den informasjonen vi kanskje burde hatt (Larsen, 2007, s. 25).

2.3 Valg av enheter og variabler

Enheter er hvem vi undersøker og variabler er hva vi undersøker. Når man avgjør dette, er det i lys av problemstillingen. Vi vil se på om kriminalisering av cannabis er forebyggende for ungdommers valg om å prøve cannabis, og dermed må variablene belyse dette. Vi kan si at vår studie har som hensikt å avdekke årsakssammenheng mellom kriminalisering og ungdommers utprøving av cannabis. Hva vi undersøker vil derfor være årsaksvariabler og det vi spør om i undersøkelsen må være relevant for denne sammenhengen.

Det var spesielt to faktorer vi ville vektlegge i valget av respondenter. Enhetene måtte være i en alder som responderer med når det er vanlig å debuterer med cannabis. De måtte ikke være for unge slik at de ikke hadde kommet i en “debuteringsalder”. Videre måtte enhetene representere ungdommer i dag og i dagens samfunn, slik at eldre som er ferdig med ungdomstiden ikke ville vært aktuelle. Forskning viser at debutalder for cannabis er 17,9 år (Skretting, 2013). På bakgrunn av dette valgte vi å rekruttere VG3-elever på en videregående skole på Østlandet. En faktor når man gjør denne typen utvalg, er at man kanskje mister de respondentene som har mye fravær i timene.

2.4 Utforming av spørreskjema

Vi valgte å gjøre en nettbasert undersøkelse ved å bruke dataprogrammet Questback. Ved å velge denne løsningen kunne elevene enkelt gjøre undersøkelsen både på pc og mobil. Innsamling og analyse av data ville enkelt gjøres i et program, noe som gjør arbeidet vårt effektivt og sikkert. Questback bruker ISO-sertifisert nettskymiljø som sørger for sikker datalagring. Videre har programmet også lagt til rette for skjult identitet i undersøkelser. Dette vil si at personlig identifiserbar informasjon ikke lagres sammen med svaret. Vi valgte skjult identitet i vår undersøkelse. Dette gjorde at vi ikke trengte å melde undersøkelsen til NSD personvernombudet for forskning, da undersøkelsen ikke er meldepliktig etter personopplysningsloven.

Som innsamlingsmetode har vi valgt spørreskjema av typen som innebærer en standardisering. Spørreskjemaet vil være prestrukturert ved at vi har lukkede spørsmål, som vil si at svaralternativene er ferdig formulert. En slik prestrukturering gjør det lettere for oss å analysere svarene vi får, og det vil være lettere for respondenten å svare (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2010, s. 261).

Spørreskjemaet vil være avgjørende for hva vi sitter igjen med av data. Vi har derfor brukt mye tid på utformingen for å kunne stille de rette spørsmålene. Feil som er gjort, kan ikke endres i ettertid. Vi leste oss opp på sekundærdata og teori om emnet. Videre har vi selv vært ungdommer og kunne derfor bidra med egne erfaringer i arbeidet med spørreskjemaet. Vi har etter beste evne utformet spørsmål og svaralternativer som vi mener belyser problemstillingen.

2.5 Pretest

Vi gjennomførte to ulike pretester før selve datainnsamlingen, for å best mulig sikre et godt spørreskjema og for å avdekke mulige feilkilder.

Den første ble gjennomført på vår egen klasse på Politihøgskolen som består av 27 elever. Alle gjennomførte undersøkelsen og det ble ikke foretatt større endringer. Hensikten med denne pretesten var å få tilbakemelding på om spørsmålene var formulert på en forståelig måte og om vi hadde passende svaralternativer.

Den andre pretesten ble gjennomført på en videregående skole på Østlandet. Hensikten med denne var å få erfaring med hva slags innsamlingsmetode som passet best for undersøkelsen. Vi fikk disponere et auditorium på skolen, og avtalen var at elevene skulle møte i auditoriet i fritimen. For å trekke til oss flest mulig elever valgte vi å holde et foredrag om politiutdannelsen, hvor elevene gjennomførte undersøkelsen til slutt. Etter avtale med rektor ble linken gjort tilgjengelig på skolens digitale læringsplattform, Fronter. På foredraget vårt møtte det 30 elever og det var 69 elever som svarte via linken uten å møte opp på foredraget. Til sammen var det 99 elever som svarte på undersøkelsen. Vi ser at reliabiliteten muligens ikke er like høy når respondentene har ulike forutsetninger, og at informasjonsutvekslingen til respondentene var ulik.

Det ble foretatt flere endringer basert på de erfaringene vi gjorde oss gjennom den siste pretesten. Det er flere endringspunkter som preger den nye undersøkelsen sett opp i mot gjennomføringen. Linken ble gjort tilgjengelig for alle elevene ved skolen, noe som resulterte i en lav svarprosent. Hensikten med å legge ut linken var at de som kom på foredraget lett kunne trykke seg inn på undersøkelsen. I stedet ble det slik at en del hadde tatt undersøkelsen før foredraget og en del tok undersøkelsen uten å ha vært på foredraget. Vi hadde heller ingen

kontroll på hvem som svarte og fikk et stort aldersspenn på respondentene. Auditorium som lokale for gjennomføring av undersøkelsen viste seg å ikke fungere optimalt, fordi det var flere som diskuterte hva de skulle svare. Dette kan gjøre at svarene ikke er ærlige og at elevene påvirker hverandre, spesielt med tanke på undersøkelsens karakter. På bakgrunn av dette ble det foretatt endringer for å bedre gjennomføringen av undersøkelsen. Vi utstyrte linken til undersøkelsen med passord, for å sikre oversikt over hvem som har tilgang til undersøkelsen. Vi endret lokale fra auditorium til klasserom, for å få bedre oppmøte og mindre diskusjon under undersøkelsen.

2.6 Gjennomføring av undersøkelsen og svarprosent

Gjennom e-post og telefon, tok vi kontakt med assisterende rektor på en stor videregående skole på Østlandet. Vi avtalte at vi skulle få gjennomføre undersøkelsen på fire VG3-klasser. Linken ble sendt til skolen, som videre ble lagt ut på skolens digitale læringsplattform, Its Learning. Vi møtte opp på skolen mandag 11. januar og avtalen var at vi skulle innom alle fire klassene i løpet av en dobbeltime. I klasserommene presenterte vi opplegget og elevene ble forklart at undersøkelsen var anonym og frivillig. Det ble også presisert at elevene ikke fikk samarbeide eller se på hverandres svar.

I løpet av besøket i de fire klassene fikk vi inn 86 svar. Det var til sammen 93 elever i de fire klassene, og det var 7 elever som ikke gjennomførte undersøkelsen. Dette gir en svarprosent på 92,47 %. Årsaken til frafallet på 7 elever er ukjent for oss. Dette kan være knyttet til tekniske problemer, så vel som at noen bevisst ikke ønsket å svare.

2.7 Feilkilder, validitet og reliabilitet

Feilkilder er knyttet til studiens kvalitet. Lav validitet og lav reliabilitet er to ulike feilkilder som vil svekke kvaliteten. For å kunne sikre høy validitet handler det om å stille de rette spørsmålene, og ved reliabilitet handler det om nøyaktigheten i undersøkelsen.

Validitet betyr gyldighet. Gyldigheten avhenger blant annet av hvilke enheter og variabler vi velger, og om vi faktisk spør om det som belyser fenomenet. Gyldigheten knyttes til relasjonen mellom de konkrete dataene og det fenomenet vi undersøker (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2010, s. 70).

Reliabilitet vil si pålitelighet. En høy reliabilitet vil si at studien skal kunne utføres av en annen på samme måte med samme resultat. For å kunne sikre studiens reliabilitet settes det krav til nøyaktigheten rundt selve studien. Dette gjelder behandlingen av data, fra hvordan vi samler inn data til hvordan disse blir bearbeidet (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2010, s. 40).

Vi kan ikke garantere en høy reliabilitet eller validitet på vår studie. Det vi derimot kan, er å være klar over og sikre de forhold som påvirker disse feilkildene. Det finnes mange potensielle feilkilder knyttet til vår undersøkelse. Feilkilder kan oppstå under hele prosessen og vi vil trekke frem spesielt noen når det gjelder vår studie.

2.7.1 Feilkilder knyttet til spørreskjemaet

Flere av feilkildene er direkte knyttet opp mot spørreskjemaet. Vi bestemte oss for å bare stille lukkede spørsmål, og dette med særlig hensyn til databehandlingen i etterkant. Lukkede spørsmål gir bedre muligheter for å sammenligne svar, ved at spørsmål og svar er likt formulert for alle respondenter (Larsen, 2007, s. 44). På en annen side vil vi ikke kunne fange opp informasjon ut over det vi har formulert i spørreskjemaet. Respondenten kan også oppleve at svaralternativene ikke passer og på denne måten måtte tilpasse sine svar til å passe svaralternativene. Lukkede spørsmål kan tvinge respondentene til å gi feilaktige svar, og vi har da lagt inn “vet ikke” og annen grunn” som et alternativt svar. Dette for å hindre feilaktige svar, noe som kan gi et feil inntrykk av undersøkelsen.

Spørreskjemaet ble utformet slik at det ikke skulle være tidskrevende for elevene. Et langt spørreskjema kan føre til at respondentene ikke gjennomfører hele undersøkelsen, eller at respondentene grunnet manglende motivasjon svarer unøyaktig. Alle respondenter ble forklart begrepet cannabis og hvilke rusmidler som inngår i samlebetegnelsen. Det ble også presisert at ved spørsmål om bruk gjelder alle former for inntak av cannabis. I tillegg valgte vi å ha et spørsmål i spørreskjemaet, hvor respondentene ble spurt om de visste hva cannabis er. På denne måten kunne vi forsikre oss om at respondentene hadde forstått hva cannabis er og vet hva de blir spurt om. Dette vil være viktig for høy reliabilitet i undersøkelsen. Svarene viser at 94,2 % av respondentene visste hva cannabis er (jf. figur 3).

I en spørreundersøkelse er det alltid muligheter for at respondenter kan misforstå spørsmål. Feilkilder kan således ligge i spørsmålsformuleringen og derfor brukte vi mye tid på utformingen av spørreskjemaet. Det kan også være forskjellig hva ulike respondenter legger i ulike begrep. For eksempel spør vi om grad av cannabis i ungdommenes omgangskrets. Hva de ulike respondentene legger i omgangskrets kan variere, og dermed kan betydningen av de ulike svarene også variere. Dette er noe vi må ha med oss i bakhodet når vi analyserer dataene.

2.7.2 Feilkilder knyttet til gjennomføringen

Det kan foreligge flere feilkilder knyttet til gjennomføringen av undersøkelsen. En potensiell feilkilde som vi drøftet, var hvorvidt vi skulle møte opp personlig, eller om vi skulle overlate undersøkelsen til lærerne i klassen. Ved personlig oppmøte fikk vi presentert oppgaven og temaet. Vi var tilgjengelige for spørsmål og kunne ordne opp i tekniske problemer ved å være til stede under undersøkelsen. Data som omhandler bruk av rusmidler og som blir fremstilt ved spørreskjema, er ofte forbundet med flere feilkilder. En feilkilde kan være at mange, enten bevisst eller ubevisst, gir feilaktige svar (Skretting, 2000, s. 7). Dette kan sees i sammenheng med at bruk av cannabis er ulovlig og ved oppmøte representerer vi Politihøgskolen og politiet. Dette kan føre til at enkelte vegrer seg for å svare, eller at noen respondenter bevisst svarer uærlig. For å minst mulig påvirke respondentene la vi vekt på å forklare frivillighet og elevenes anonymitet i undersøkelsen.

3.0 Et teoretisk fundament

I dette kapittelet presenterer vi samfunnsvitenskapelig teori, som vil være grunnleggende for å belyse våre funn. Vi vil se på straffens begrunnelse, kriminaliseringens virkning og sosiologiske føringer på atferd for å belyse vår problemstilling i et juridisk, kriminologisk og sosiologisk perspektiv. Avslutningsvis i denne delen vil vi ta for oss aktuell forskning på ungdommers bruk av cannabis.

3.1 Kriminalisering og dens begrunnelse

At en handling er kriminalisert betyr at handlingen er belagt med straff. Strafferetten definerer straff som et onde som staten tilføyer en person, på grunn av et lovbrudd i den hensikt at det skal føles som et onde (Wegner, 2015, s. 15). Hva som er straffbart er kontekstuel avhengig og endres i takt med samfunnet. Straffebud kan bli opphevet, ved en avkriminalisering eller nye straffebud kan bli utformet, ved en nykriminalisering (Andenæs, 1994, s. 63).

Straffen har flere begrunnelser. Vi har relative og absolutte straffeteorier, som kan sies å skille mellom straff som forebygging og straff som gjengjeldelse (Andenæs, 1994). Straff som gjengjeldelse er ikke lenger akseptert i norsk strafferett, og forarbeidene til den nye straffeloven sier at gjengjeldelse ikke kan være straffens formål.

Når det gjelder preventive grunner som begrunnelse for straff, har vi både individualpreventive og allmennpreventive grunner. Individualprevensjon skal forhindre fremtidige lovbrudd hos den som straffes ved å avskrekke, forbedre og uskadeliggjøre. Allmennprevensjon skal virke forebyggende på befolkningen i form av at straffen skal virke avskrekkende, moraldannende og vanedannende (Wegner, 2015, s. 16-17). I tillegg til straffens forebyggende begrunnelse, vil også samfunnets reaksjon markere at en handling er uakseptabel og uønsket (Lie, 2015).

All form for befatning med narkotika er straffbart i Norge, men det hersker stor uenighet rundt kriminaliseringen og dens konsekvenser. Diskusjonen handler i hovedsak om hvorvidt bruk og besittelse av cannabis skal eller ikke skal avkriminaliseres. Regjeringen mener at en avkriminalisering ikke vil redusere narkotikaproblemene. Men at det heller vil kunne gjøre

narkotika mer tilgjengelig og sosialt akseptert, som igjen vil kunne føre til et økt forbruk og problemer knyttet til bruk (Meld. St. 30 (2011-2012)).

Det er hovedsakelig den allmennpreventive virkningen man ønsker å oppnå med kriminalisering av narkotika. Man kan anta at risikoen for straff har en avskrekkende effekt på de som føler seg fristet til å prøve narkotika (Andenæs, 1994, s. 79). Kriminaliseringen skal også virke moraldannende ved at den vekker ansvars- og pliktfølelsen, og vanedannende slik at personer ubevisst handler lovlydig og dermed tar avstand fra narkotika.

3.2 Et sosiologisk perspektiv

I alle samfunn har vi normer og regler som definerer hva som er akseptert atferd. Normene vil avspeile hva som er grunnleggende verdier i et samfunn og vil danne grunnlaget for de lover og regler som er gjeldende.

I oppveksten og videre i livet blir individer formet gjennom en sosialiseringssprosess. Dette skjer ved tilegning av kunnskap, ferdigheter, normer og verdier (Schieffloe, 2003, s. 366). Sosialiseringssprosessen kan deles inn i primærsosialisering og sekundærsosialisering. Den primære skjer hovedsakelig i familien og barnehagen, mens den sekundære foregår på skolen og i miljøer som er av betydning (Østerberg, 2003, s. 135). De viktigste normer og verdier internaliseres i en sosialiseringssprosess, hvor påbud og forbud fra omgivelsene former individets egne selvkontroll (ibid.). Sosialiseringen kan ha betydning for tilbøyeligheten til kriminalitet og annen negativ atferd. Ved svikt i sosialiseringen antar man at tilbøyeligheten blir større (ibid.). I primærsosialiseringen kan det forekomme former for sosialiseringssvikt ved blant annet manglende innlæring av normer og verdier. En slik svikt i primærsosialiseringen vil kunne gjøre at internaliseringen blir fravikende og individet får svak selvkontroll. Sekundærsosialiseringen og den interaksjonen individet har med andre kan også påvirke tilbøyeligheten til avvikende atferd (ibid.). Sutherland (1966, 1970) skriver at kriminalitet er lært atferd som skjer gjennom interaksjon og påvirkning fra andre (sitert i Østerberg, 2003, s. 366).

3.3 Forskning på ungdommers bruk av cannabis

Cannabis er det illegale rusmiddelet som er mest utbredt i Norge. I den offentlige debatten kan man få inntrykk av at cannabis er svært utbredt blant norsk ungdom, og at bruken øker. Forskning og statistikk viser imidlertid et litt annet bilde av ungdommers utprøving av cannabis. Det er gjort flere undersøkelser på ungdommers bruk av cannabis og hvordan dette har utviklet seg. Med tanke på vår problemstilling og målgruppe, vil vi i korte trekk gå inn på statistikk og ulik forskning på området.

Kriminalstatistikken viser at narkotikalovbrudd er et omfattende problem og en stor del av politiets arbeid. Ved årtusenskiftet ble andelen narkotikalovbrudd blant ungdommer i alderen 18-20 år redusert. Selv om nedgangen er betydelig, er det flere ungdommer som blir tatt for bruk i dag enn for 10 år siden (Thorsen, Lid & Stene, 2009). Den registrerte narkotikakriminaliteten vil kunne være problematisk å analysere, og forandringer fra år til år er ikke alltid reelle blant annet på grunn av mørketall (Ibid.).

The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD) har gjennomført skoleundersøkelser, og i den norske delen av undersøkelsen er det data fra aldersgruppen 15-16 år i 1995, 1999, 2003, 2007 og 2011. Tall fra ESPAD viser en økning fra 1995-1999, men en jevn nedgang frem til 2011. I 2011 var det 5 % som oppga at de hadde brukt cannabis noen gang (Skretting, Lund & Bye, 2014).

Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) har gjennomført spørreskjemaundersøkelser i aldersgruppen 15-20 år i årene 1990-2008. Undersøkelsene fra SIRUS viser at det var en økning av cannabisbruk fra 1990 til tusenårsskiftet, men en jevn nedgang frem til den siste undersøkelsen i 2008. I 2008 var det 11,4 % som oppga at de hadde brukt cannabis noen gang (Vedøy & Skretting, 2009).

Vi har også en fersk undersøkelse fra Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA), som er presentert i ungdata-rapporten. Tallene er basert på lokale ungdomsundersøkelser i aldersgruppen 13-19 år i 2010-2014. Undersøkelsen viser at det er 20 % gutter og 12 % jenter på VG3 som har brukt cannabis i løpet av det siste året. Omfanget har endret seg lite fra målingene startet i 2010 til 2014 (NOVA, 2015).

ESPAD har gjennomført undersøkelsen på respondenter med lavere alder enn vår målgruppe, og vil derfor ikke være like aktuell. Likevel er det interessant at både SIRUS og ESPAD viser begge en nedgang i bruk fra 2000-tallet frem til 2008 for SIRUS og 2011 for ESPAD.

Ungdata-rapporten er den vi ser som mest aktuell for vår egen undersøkelse, fordi vi har muligheten til å se på tall fra VG3 isolert fra det yngre respondenter har oppgitt.

Undersøkelsene og resultatene som er presentert viser en nedgang i bruk av cannabis etter 2000-tallet, selv om det er en allmenn oppfatning at det er en økning blant dagens ungdom. Det er vanskelig å sammenligne tall og resultater fra ulike rapporter. Videre er det også problematisk å si bastant hvordan ungdommers utprøving av cannabis er, på bakgrunn av spørreundersøkelser. Det er metodiske utfordringer som blant annet stadig fallende svarprosent som gjør at man ikke helt vet om man kan stole på resultatene (Skretting, 2013).

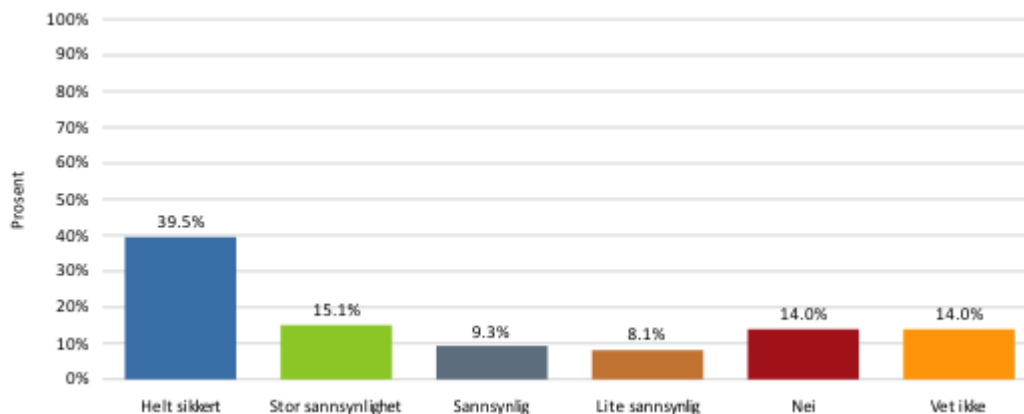
4.0 Analyse og drøftelse

Vi vil nå presentere våre funn og knytte ulike resultater opp mot hverandre. Vi vil også belyse våre resultater med annen forskning og teori. Vi vil løfte frem ulike forklaringer til hvorfor ungdom velger å ikke prøve cannabis, og hvordan disse forklaringene kan knyttes til kriminaliseringen. Først vil vi se på omfanget av cannabis blant ungdom, herunder i hvor stor grad de er eksponert for stoffet og hvor stor andel som prøver cannabis. Vi vil også se på dette i tilknytning til om cannabis har fått en økt kulturell aksept blant ungdom. Deretter vil vi drøfte kriminaliseringens virkning, og hvorvidt ulovligheten påvirker ungdommers utprøving av cannabis. I stor grad vil vi fokusere på de respondentene som ikke har prøvd cannabis, men for å nyansere drøftelsen vil vi også presentere resultater som omhandler de som har prøvd.

Gjennomgående i drøftelsen belyser vi vårt tydeligste funn, som er at 87,1 % av respondentene som ikke har prøvd cannabis, oppgir at de ikke har interesse av å prøve stoffet. Hva som er grunnen til dette, vil vi nå forsøke å vise. Ved å se på kriminaliseringens virkning, det sosiologiske aspektet og ungdommers kultur og miljøpåvirkning, vil vi drøfte hvorvidt kriminaliseringen virker forebyggende for ungdommers utprøving av cannabis.

4.1 Ungdommers eksponering og utprøving av cannabis

Av våre respondenter er det 27,9 % som har prøvd cannabis, og dette er et resultat som samsvarer med tall fra NOVA 2015. Når det kommer til eksponering har litt over halvparten av våre respondenter blitt tilbudt cannabis (jf. figur 5). Det er også 63,9 % som oppgir at det er sannsynlig eller mer sikkert at de kunne skaffet seg cannabis i løpet av 2-3 dager (jf. figur 7).

(Figur 7: Resultat: Respondentene ble spurt om “Hvis du selv ønsket å få tak i cannabis, ville du ha klart dette i løpet av 2-3 dager? Antall respondenter =86)

Dette viser at ungdom i dag blir eksponert for cannabis i stor grad, men likevel er det bare 18,6 % som oppgir at det i stor grad er cannabis i deres omgangskrets (jf. figur 6). En studie gjort av Øia (2012) viser også at ungdom er eksponert for stoffet og at tilgjengeligheten ser ut til å være stor. Våre resultater viser høyere tall, men dette kan være fordi vår undersøkelse er gjennomført på eldre respondenter, som er i eller har vært i debutalderen for cannabis. Det er interessant å se på funnene våre i tilknytning til uttalelsene om at cannabis har blitt normalisert. Vi vil nå bruke denne teorien og våre funn til å belyse vår problemstilling.

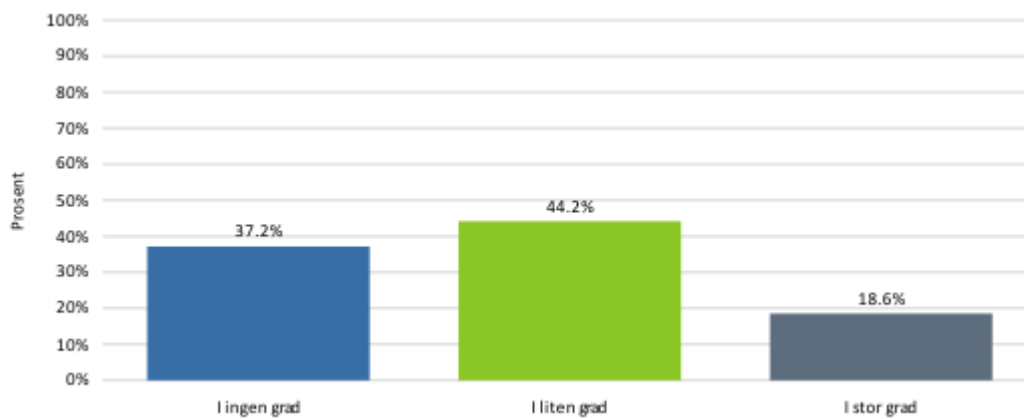
Parker (1998) hevder at bruken av cannabis har blitt normalisert, noe som vil si at cannabis ikke lenger er unormalt eller annerledes. Parker begrunner sin påstand om normalisering med at cannabis har fått økt tilgjengelighet, økt omfang, økt bruk, mer kjennskap til hvordan det brukes og økt kulturell aksept i samfunnet (siteret i Pedersen, 2015, s. 104). Dette perspektivet flyttet cannabisbruk inn i ungdomskulturen som en del av av vanlige ungdommers jakt på nytelse og spenning (Pedersen, 2015, s. 104).

Sandberg og Pedersen (2010) er kritiske til Parker sin påstand og ser på hvorvidt det har skjedd en normalisering av cannabis i Norge. De legger vekt på den kulturelle rollen og integreringen av cannabis, for å få en forståelse av hvor “normalt” cannabis er. Gjennom å tolke utsagn om cannabisbruk mener de at flere av fortellingene de har hørt, kan tolkes i retning av en normalisering, men at utsagnene også kan være en måte å legitimere sin egen bruk av cannabis på (s. 76). Utsagnene som peker mot en normalisering har likevel et empirisk fundament. Statistikk viser at det er mange som prøver cannabis, og slik kan man

også tro at cannabisbruk skjer i “vanlige grupper” (Sandberg & Pedersen, 2010, s. 77). Spørsmålet er hvorvidt denne normaliseringen er gjeldende i det norske ungdomsmiljøet, hvor ungdom er prestasjonsorienterte og fremtidsdisiplinerte.

Forskning på området viser en nedgang i bruk, men viser at ungdom i stor grad blir eksponert for cannabis (Vedøy & Skretting, 2009; Øia, 2012; Skretting, Lund & Bye, 2014; NOVA, 2015).

Eksponeringen kan tyde på en økt kulturell aksept, men på en annen side har vi gjort flere funn som kan tyde på det motsatte. En faktor er det høye antallet som oppgir at grunnen til at de ikke har prøvd cannabis, er manglende interesse. En annen er at 37,2 % oppgir å ikke ha cannabis i sin omgangskrets i noen grad, og 44,2 % oppgir at de har det i liten grad (jf. figur 6). Her ser vi at eksponeringen i form av tilbud og tilgjengelighet, er mye større enn den eksponeringen respondentene oppgir i sin omgangskrets.

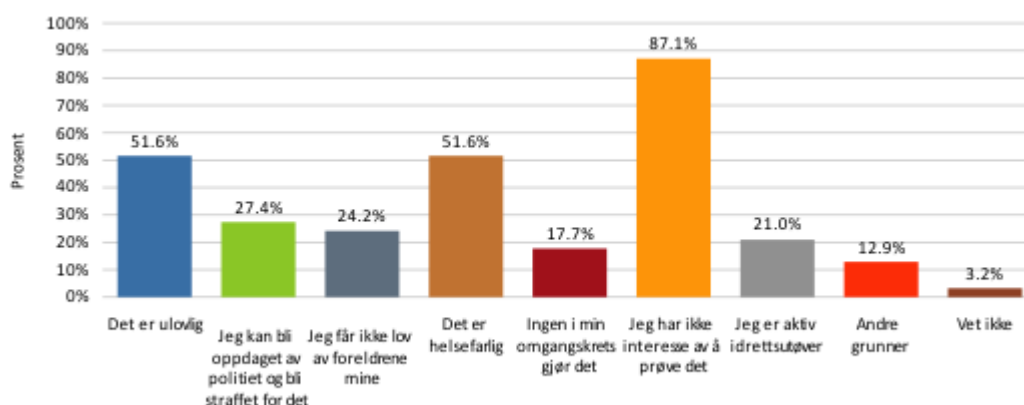

(Figur 6: Resultat: Respondentene ble spurt om “Er det cannabis i din omgangskrets?”. Antall respondenter =86)

4.2 Kriminaliseringens virkning

Kriminaliseringen skal virke vanedannende slik at personen ubevisst handler lovlydig og dermed tar avstand fra narkotika. Kriminaliseringen kan ligge til grunn for holdninger, og kan være atferdsregulerende på en slik måte at individet ikke tenker over at det er førende for hvordan det handler. Derfor er det vanskelig å måle kriminaliseringens direkte virkning på ungdommers valg om å ikke prøve cannabis. Likevel har vi mange indikasjoner på virkningen.

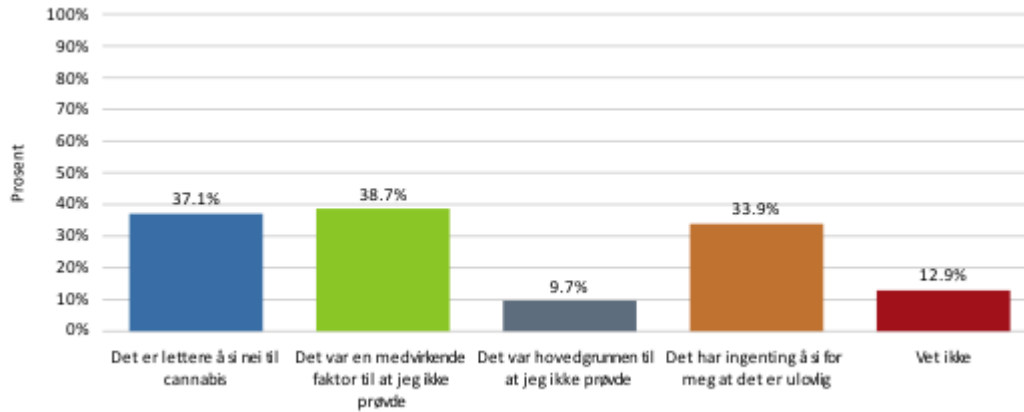
Respondentene som ikke har prøvd cannabis, oppgir flere grunner til hvorfor nettopp de har valgt å ikke eksperimentere med stoffet. Det er 51,6 % av disse som oppgir at grunnen er at det er ulovlig (jf. figur 9).

(Figur 9: Resultat: Respondentene ble spurt om “Hva er grunnen til at du ikke har prøvd cannabis?”. Antall respondenter =62)

Andre resultater i undersøkelsen viser at det også er 53,2 % av respondentene, som oppgir at det er sannsynlig eller mer enn sannsynlig at ulovlighet, oppdagelsesrisiko og straff er grunnen til at de ikke har prøvd cannabis (jf. figur 10). En annen indikasjon på at kriminaliseringen virker, er at det er 48,4 % som opplyser at kriminaliseringen er en medvirkende faktor, eller hovedgrunnen til at de ikke har prøvd cannabis (jf. figur 12).

Vi ser også at 37,1 % oppgir at kriminaliseringen gjør det lettere å si nei til cannabis (jf. figur 12).

(Figur 12: Resultat: Respondentene ble spurt om “Hva betyr det for deg at cannabis er ulovlig?” Antall respondenter =62)

Det er tydelig at en stor del av respondentene mener at kriminaliseringen virker forebyggende for å eksperimentere med cannabis. Svarene sier noe om det respondentene er bevisst på, men for å få belyst problemstillingen fra flere sider, vil vi også se på andre forklaringer til hvorfor mange velger å ikke prøve cannabis. Ved å se på hva respondentene opplyser som andre forebyggende grunner, vil vi kunne se om dette er faktorer avhengig eller uavhengig av kriminaliseringen. Først vil vi se på om kriminaliseringens forebyggende effekt handler om den avskrekkende eller vanedannende virkningen.

Om kriminaliseringens forebyggende virkning kan knyttes til den avskrekkende eller den vanedannende effekten, er vanskelig å si sikkert. Med bakgrunn i at det bare er 27,4 % som oppgir at grunnen er at de kan bli oppdaget og straffet for det, kan det virke som om det er den vanedannende effekten som er den største (jf. figur 9). Andenæs (1994) mener at man kan anta at risikoen for straff har en avskrekkende effekt på de som føler seg fristet til å prøve narkotika, men dette gir våre resultater lite støtte. Det er også 87,1 % som oppgir at de ikke har interesse for å prøve cannabis (jf. figur 9), dette kan også knyttes til den vanedannende effekten. Med bakgrunn i dette kan vi tenke oss at kriminaliseringen har virket moraldannende og vanedannende, slik at ungdommene har disse holdningene til cannabis. Derimot vil vi senere belyse at den avskrekkende effekten vil kunne ha en større påvirkning på de som har prøvd cannabis, og dermed virke forebyggende for å utvikle et videre bruk.

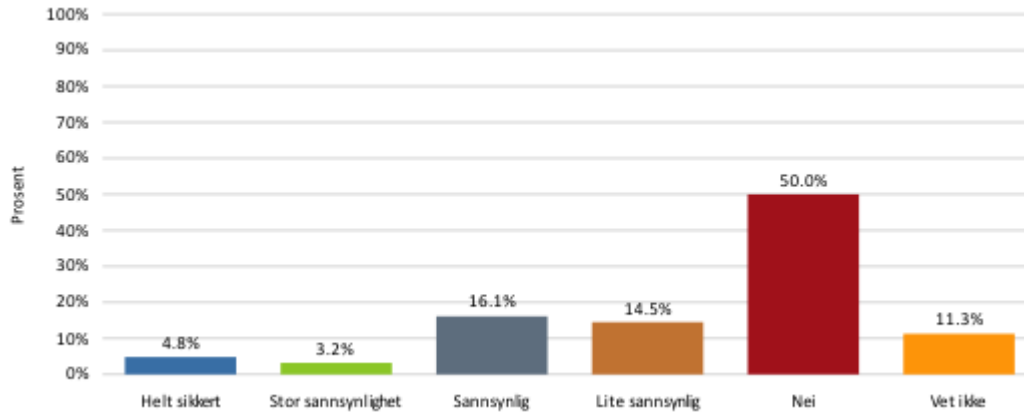
4.3 Internalisering og prestasjonskultur

Det at ungdom avstår fra å prøve cannabis, kan sees i forhold til sosialiseringprosessen og føringer på atferd som finnes i et samfunn. Normer og verdier internaliseres i sosialiseringprosessen, hvor påbud og forbud fra omgivelsene former individets egen selvkontroll. Forbudet mot å bruke narkotika, kan tidlig internaliseres i sosialiseringprosessen. Dermed kan dette ha dannet grunnlaget for ungdommenes holdninger til narkotika, og videre være en forklaring til at mange av respondentene, oppgir at de ikke har interesse av å prøve cannabis. Med dette mener vi at manglende interesse for å prøve cannabis, kan bety at forbudet er internalisert. Det har blitt en slags iboende egenskap hos respondentene, som kan ha gjort at de ikke tenker over kriminaliseringen som en faktor i hvorfor de ikke har prøvd cannabis. På en annen side kan manglende interesse ha andre forklaringer enn internaliseringen.

Ulik forskning viser at ungdom i dag er prestasjonsorienterte og fremtidsdisiplinerte, og at det bæres preg av en prestasjons- og skikkelighetskultur (Lie, 2015; Øia & Strandbu, 2009). Det kan tenkes at ungdommene ikke har interesse, nettopp fordi vi nå er inne i denne sterke prestasjons- og skikkelighetskulturen, som ikke gir særlig rom for utprøving av cannabis. Dette kan også sees i sammenheng med at det er en nedgang i ungdommers bruk (Vedøy & Skretting, 2009; Øia, 2012; Skretting, Lund & Bye, 2014; NOVA, 2015).

4.4 Manglende interesse

På en annen side kan ungdommene avstå fordi de faktisk er uinteresserte i å prøve stoffet, uavhengig av kriminaliseringen. Dette kan støttes ved at 35,5 % av respondentene svarte at oppdagelsesrisiko og straff ikke er grunnen til at de ikke har prøvd cannabis (jf. figur 10). Videre ser vi også at av de respondentene som ikke har prøvd, var det 50 % som likevel ikke ville prøvd stoffet om det ble gjort lovlig (jf. figur 11). Samtidig kan dette være en indikasjon på at holdningene til cannabis er sterkt internalisert, og at dette kan være grunnen til at de likevel ikke ville brukt stoffet om det ble avkriminalisert.

(Figur 11: Resultat: Respondentene ble spurt om “Ville du ha prøvd cannabis om dette ble gjort lovlig i Norge?” Antall respondenter =62)

Vi ser også at 33,9 % har svart at det har ingenting å si for dem at cannabis er ulovlig (jf. figur 12). Dette kan igjen sees i sammenheng med at de ikke har noe interesse for å bruke det, og at den avskrekkende effekten av kriminaliseringen får mindre betydning. Resultatene viser også at 51,6 % ikke har prøvd cannabis fordi det er helsefarlig (jf. figur 9). Respondentene er bevisste på de negative virkningene ved bruk av stoffet og dette kan være en årsak til at de har valgt å ikke prøve.

4.5 Venner og miljø

Venners påvirkning kan ha en større forebyggende virkning enn kriminaliseringen i seg selv, og manglende interesse kan knyttes til at det er lite cannabis i ungdommenes omgangskrets. Dette kan også sees i sammenheng med nedgang i bruk ved at omgangskrets, interesse og cannabisbruk henger sammen.

Resultatene våre viser at 81,4 % av respondentene, oppgir at det er liten grad og ingen grad av cannabis i deres omgangskrets (jf. figur 6). Om man legger til grunn at venner er en sterk påvirkningsfaktor, ser man sammenhengen mellom liten andel cannabis i omgangskrets og nedgang i bruk.

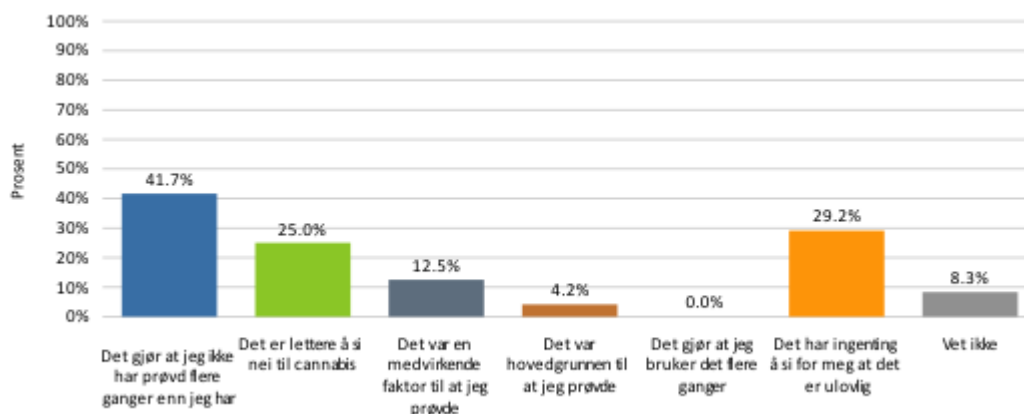
Flere studier viser at ungdom ofte begår straffbare handlinger sammen med andre. Unge begår også straffbare handlinger på egenhånd, men studiene viser at det er klare sammenhenger mellom den enkelte og vennenes kriminelle handlinger (Elliott et. al., 1985;

Hirschi, 1969; Jessor & Jessor, 1977 sitert i Pape, 1997). En årsak kan være at enkelte unge begår kriminalitet på grunn av en uheldig sosial påvirkning, og de har venner med dårlig innflytelse. En annen velkjent årsak er at unge som har sklidd ut og har havnet på siden av samfunnet, danner relasjoner med andre “likesinnede” som også har sklidd ut (Pape, 1997). Dette støttes videre av vårt eget studie som viser at ingen av våre respondenter som har prøvd cannabis, bruker dette alene (jf. figur 16).

Miljø og venners påvirkning vil derfor ha betydning for om man prøver cannabis eller ikke. Den enkeltes individuelle tilbøyelighet for å begå kriminalitet er også en viktig faktor som spiller inn. Den individuelle tilbøyeligheten sammen med uheldig relasjonsbygging er en av flere grunner til at ungdommer begår kriminalitet.

4.6 Kriminaliseringens virkning for ungdom som har prøvd cannabis

For å kunne presentere et mer nyansert bilde av kriminaliseringens virkning, vil vi også diskutere resultatene fra respondentene som har prøvd cannabis. Det viser seg at også denne gruppen blir påvirket av kriminaliseringen i positiv retning. 41,7 % oppgir at de avstår fra å prøve cannabis flere ganger fordi det er ulovlig (jf. figur 15), og samme prosentandel mener at kriminaliseringen begrenser bruken (jf. figur 16). Det er også 25 % som synes det er lettere å si nei til cannabis, noe som kan bety at det reduserer videre utprøving og bruk av stoffet (jf. figur 15). Disse tallene understøtter at kriminaliseringen har en positiv virkning ved at den begrenser ungdommers bruk av cannabis.

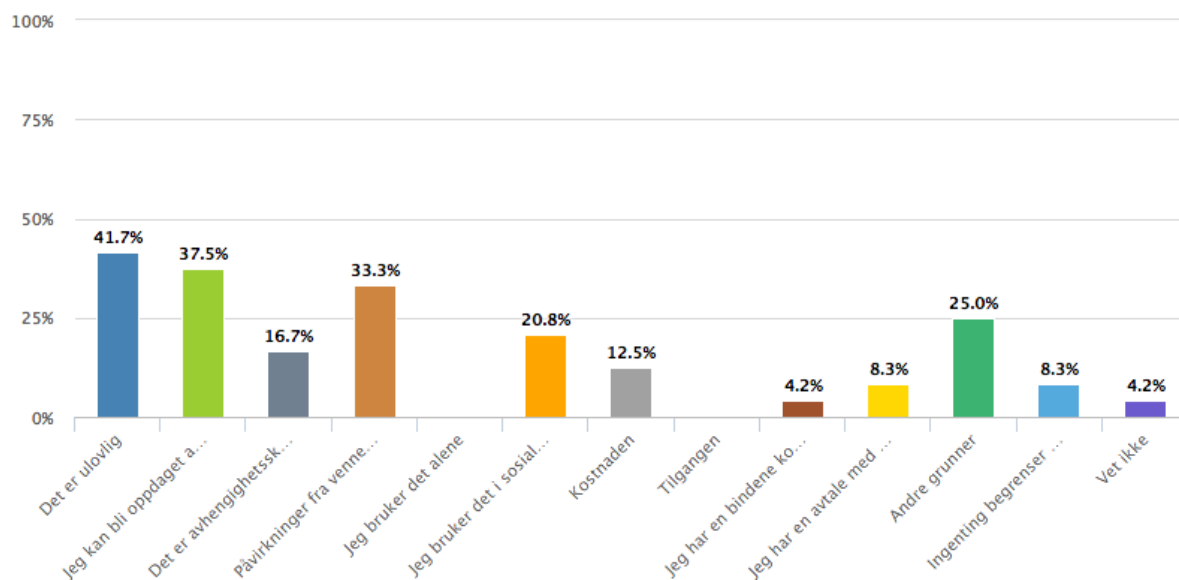

(Figur 15: Resultat: Respondentene ble spurt om “Hva betyr det for deg at cannabis er ulovlig?” Antall respondenter =24)

Vi ser også på figur 15 at det er 29,2 % som opplyser at det ikke har noen betydning for dem at cannabis er ulovlig, og vi ser at kriminaliseringen ikke virker like forebyggende for en andel av våre respondenter. Hvorfor den ikke er av betydning for denne andelen er vanskelig å svare på. Det kan være mange grunner til hvorfor de som allerede har prøvd cannabis ikke videre blir påvirket av kriminaliseringen.

Hva som begrenser bruken for de respondentene som har prøvd cannabis, er med på å få frem at kriminaliseringen ikke virker forebyggende alene, men at ungdommene blir påvirket av andre faktorer. Påvirkning fra venner og familie begrenser bruken og det er 33,3 % som oppgir dette som betydningsfullt (jf. figur 16). Dette betyr at uformell kontroll i form av påvirkning fra venner og familie virker forebyggende for ungdommers bruk av cannabis.

Oppdagelsesrisiko og mulighet for å bli straffet er en faktor respondentene opplyser som betydningsfull. Det er 37,5 % som oppgir dette som en faktor (jf. figur 16). Det kan tenkes at den avskrekkende effekten av kriminaliseringen, har en virkning for de respondentene som oppgir at oppdagelsesrisiko og straff er av betydning for deres bruk av cannabis. Det kan også tenkes at den vanedannende effekten har vært fraværende, og at holdningene til å avstå fra narkotika ikke er internalisert. Med dette menes at ungdommene ikke bryr seg om at stoffet er ulovlig, men at begrensningen ligger i at de kan bli tatt og bli straffet for det. Slik kan man se at det ene formålet med kriminaliseringen kan opprettholdes med politiets tilstedeværelse, nemlig den avskrekkende effekten.

(Figur 16: Resultat: Respondentene ble spurt om “Er det noe som begrenser ditt bruk av cannabis?” Antall respondenter =24)

5.0 Politiets forebyggende arbeid

Tidligere drøftelse gir viktig kunnskap om ungdommers holdninger og hva som kan påvirke og begrense deres eksperimentering med cannabis. Politibetjenters kjennskap til kriminaliseringens virkning, er også relevant med tanke på motivasjon til å jobbe forebyggende. Vi vil nå presentere relevant teori om politiets forebyggende arbeid og knytte dette til våre funn. Spesielt vil vi se på bruk, debutalder, tilgjengelighet og ungdommenes kjennskap til konsekvenser. Vi vil løfte frem hvordan politiet kan bruke denne informasjonen til å jobbe mer kunnskapsbasert, for å forebygge cannabisbruk blant ungdom.

5.1 Hvordan politiet jobber forebyggende

Politiet skal beskytte samfunnet og dets borgere, avdekke og forebygge kriminalitet (Politi-loven, 1995). Dette vil blant annet si at politiet er en viktig aktør i bekjempelsen mot narkotika. Videre skal kriminalitetsforebyggende arbeid være en hovedprioritet for politiet, og arbeidet skal være kunnskapsbasert (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013, s. 22). Liv Finstad definerer kunnskapsbasert politiarbeid som at den enkelte politiansatte går vitenskapelig til verks, ved å systematisere sine egne erfaringer, og ved å forholde seg til og anvende annen type kunnskap enn sin egen (Finstad, 2013). For at politiet skal kunne jobbe mest mulig hensiktsmessig og på en måte som forebygger kriminalitet, er det viktig at arbeidet er kunnskapsbasert.

Det forebyggende arbeidet kan være personorientert eller situasjonsorientert. Vi kan skille mellom forebyggende arbeid etter nivå og etter når innsatsen blir satt inn. Forebyggende arbeid kan således deles inn i primærforebygging, sekundærforebygging og tertiærforebygging. Den primære forebyggingen er rettet mot befolkningen som helhet eller større grupper, sekundær forebygging er rettet mot risikogrupper og tertiær forebygging er rettet mot grupper eller personer som allerede har utviklet et problem (Balchen, 1998, s. 77).

Personorientert kriminalitetsforebygging tar sikte på å påvirke bakenforliggende årsaker til kriminalitet, hvor fokuset er rettet mot individbaserte, miljøbaserte og samfunnsmessige årsaker. Målet med personorientert forebygging er enten å påvirke samfunnsmessige forhold som fremmer kriminalitet eller å påvirke holdninger, slik at risikoen for utvikling av antisosial og kriminell atferd reduseres (Lie, 2015, s. 74-75).

I det kriminalitetsforebyggende arbeidet, bør politiet prioritere sine ressurser på ungdom som har en forhøyet risiko for å begå lovbrudd. Politiets personorienterte forebygging er i stor grad rettet mot ungdom, som er i en risikosone for utvikling av antisosial atferd og kriminalitet (Lie, 2015, s. 75). Politiet avdekker ungdomsmiljøer som er utprøvende i forbindelse med rus og kriminalitet, slik at det forebyggende arbeidet kan bli satt inn så tidlig som mulig.

Politiet har flere roller i det forebyggende arbeidet. Vi vil i denne sammenhengen trekke frem at politiet har en avskrekkende rolle, ved at de skal håndheve loven og reagere på lovbrudd. Politiet skal også innta rollen som forbilde og pådriver for gode holdninger. Gjennom bekymringssamtaler, foredrag, sosiale medier, enkeltmøter og andre virkemidler, kan politiet påvirke holdninger til cannabis. Videre kan politiets tilstedeværelse og oppsøkende politiarbeid, virke forebyggende for ungdommers cannabisbruk.

5.2 Bruk av cannabis blant ungdom

Faktisk bruk og utprøving av stoffet er mye forsket på, men resultatene fra ulike undersøkelser varierer (jf. kap. 3.3). I vår studie er det 27,9 % av respondentene som har prøvd cannabis (jf. figur 8). Denne prosenten er relativt lik resultatene som er presentert i ungdata-rapporten, som er den nyeste forskningen på ungdommers bruk av cannabis (NOVA, 2015).

For de fleste som begår lovbrudd i ungdomstiden, handler det ikke om lovbrudd som fører ungdommen inn i en vedvarende avvikende livsstil, men er ofte et uttrykk for alderstypisk nysgjerrighet, grensetesting og søk etter spenning (Pape, 1997). Statistikk viser også at det er vanlig for ungdom å begå kriminalitet, men at dette gjerne er knyttet til en enkelthendelse (Thorsen, Lid & Stene, 2009).

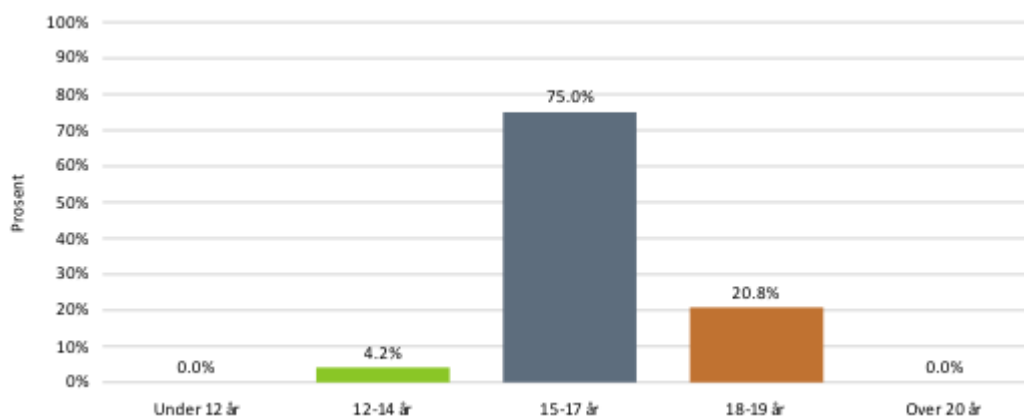
Blant våre respondenter som oppga at de hadde prøvd cannabis, er det 83,3 % som oppga at de prøver mer enn én gang (jf. figur 13). Dette kan tyde på at det skal mindre til for å prøve flere ganger når man først har prøvd. På en annen side ser vi en nedgang i prosent når det er snakk om bruk over 10 ganger. Disse funnene sier noe om hvor viktig det er med den forebyggende innsatsen etter førstegangsbruk. Ungdom som har prøvd cannabis, er disponert for å bruke stoffet igjen. Ved å ha et fokus på nettopp risikoungdom og de som har prøvd

cannabis, vil politiet kunne forebygge videre utprøving og bruk. Dette støttes også av andre funn vi har gjort i undersøkelsen. Av de respondentene som har prøvd cannabis, er det mange som oppgir at oppdagelsesrisiko og straff er en begrensende faktor til bruken. Dette kan bety at politiets innsats virker forebyggende på de som har eksperimentert med stoffet og som er i risikozonen for å utvikle problematferd.

5.3 Når ungdom er i risikozonen for å prøve cannabis

Kunnskap om debutalder er viktig for å vite når det er hensiktsmessig å sette inn den forebyggende innsatsen. Debutalder sier noe om når ungdom er i risikozonen for å prøve cannabis, og er derfor viktig kunnskap for politiet.

Undersøkelsen vår viser at 75 % av respondentene som har prøvd, debuterte med cannabis i en alder mellom 15 og 17 år. Det var også en andel på 20,8 % som svarte at de var mellom 18 og 19 år da de debuterte med cannabis (jf. figur 14). Når det gjelder annen forskning har vi tatt utgangspunkt i Skretting (2013) som har sett på to ulike undersøkelser fra SIRUS, som omfatter aldersgruppen 18-30 år og funnet at debutalderen er på 17,9 år. De fleste som prøver cannabis blir ikke brukere over tid, og en kan anta at ca. 10 % av de som prøver stoffet utvikler et daglig bruk (Sandberg & Pedersen, 2010).

(Figur 14: Resultat: Respondentene ble spurt om “Hvor gammel var du da du prøvde cannabis for første gang?” Antall respondenter =24)

Ungdomstiden er en tid preget av utvikling, og det er nye epoker og hendelser som kan være en forklaring på hvorfor ungdom debuterer i denne alderen. Det er velkjent at kriminalitet ofte er knyttet til ungdomstiden, og det er en kritisk periode med henblikk på kriminell

aktivitet og illegal rusbruk (Thorsen, Lid & Stene, 2009; Pape, 1997). Ungdomstiden kan sees på som en overgangsfase, hvor tilknytningen til foreldrene gradvis går over i en økt tilknytning til jevnaldrende (Bossard & Boll, 1960 sitert i Hauge, 1980, s. 21). Dette gjør at venner og miljø utgjør en sterk påvirkning, med tanke på atferd og valg som tas i ungdomstiden (jf. kap. 4.5).

5.4 Kartlegging av ungdom og omgangskrets

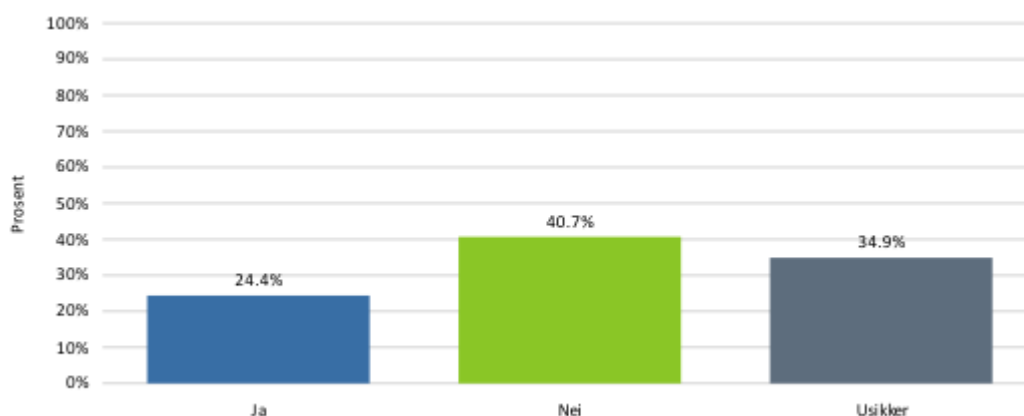
Som tidligere presentert viser undersøkelsen at ungdom i høy grad blir eksponert for cannabis. Tilgjengeligheten er stor og ungdom flest mener de har mulighet til å få tak i cannabis om de skulle ønske det. Dette viser at dersom ungdom ønsker å prøve cannabis, er det lett å få tak i stoffet. Narkotika er et prioritert område for politiet, og det er satt av mye ressurser til narkotikaproblematikken. Det vil være umulig å bli et narkotikafritt Norge, og cannabis vil være tilgjengelig, uansett hvor mye av politiets ressurser som går med til å bekjempe narkotika.

Det som derimot er interessant er at omfanget av cannabis i ungdommenes omgangskrets, er mye mindre enn tilgjengeligheten generelt. Dette vil si at de fleste ungdommene må ut av sin nærmeste omgangskrets for å få denne tilgangen til cannabis. Eksponeringen finner i stor grad sted utenfor det dagligdagse og utenfor ungdommenes vanlige miljø. Dette viser viktigheten av å kartlegge ulike ungdomsmiljøer og sette inn den forebyggende innsatsen i miljøer hvor holdninger til cannabis er problematiske. Samtidig er det viktig at politiet også fokuserer på generell forebygging, hvor de når ut til grupper som i utgangspunktet ikke er i risikozonen med tanke på utprøving. Det vil være viktig for å opprettholde de sunne holdningene til cannabis, og for å forhindre negativ påvirkning og endring. Politiet må fokusere på ungdommene, men også deres venner og familie for å fremme gode holdninger. Våre resultater viser at av de som har prøvd cannabis, oppgir 33,3 % familie og venner som en viktig begrensingsfaktor (jf. figur 16). Dette sier oss at uformell kontroll fra venner og familie er viktig for å forebygge problematferd.

5.5 Kjennskap til straff og konsekvenser

Det er et bredt spekter av konsekvenser og reaksjoner som følge av cannabisbruk. Vi har valgt å fokusere på strafferettslige reaksjoner, politiets reaksjoner og skadevirkninger som konsekvens. Dette har kommet frem som viktige påvirkningsfaktorer i vår studie.

Kjennskap til straff og andre konsekvenser kan virke avskrekkende på ungdommers utprøving av cannabis. Resultatene viser at ungdom har lite kjennskap til nettopp dette. Det er bare 24,4 % av respondentene som oppgir at de vet hva som er straff for bruk av cannabis (jf. figur 4). Dette kan si noe om at ungdommene er lite opplyst om hvilke konsekvenser utprøving av cannabis kan gi.

(Figur 4: Resultat: Respondentene ble spurt om “Vet du hva som er straffen for bruk av cannabis?” Antall respondenter =86)

Selv om vi i undersøkelsen ikke spør direkte om kjennskap til ulike konsekvenser, ser vi at spørsmålet om kjennskap til straff har en viss overførbarhet. Straff er en reaksjon på et lovbrudd, men det er også andre konsekvenser og reaksjoner som ikke regnes som straff. Politiet kan blant annet iverksette flere tiltak for å forebygge problematferd og videre utprøving av cannabis. Det kan tenkes at dersom ungdom har mer kjennskap til hvilke reaksjoner de kan få, vil dette kunne virke avskrekkende. Blant annet er det en stor andel av respondentene som oppgir at ulovlighet og risiko for straff, begrenser deres bruk av cannabis. Dette betyr at ungdom bryr seg om hvilke konsekvenser cannabisbruk får, og kjennskap til disse konsekvensene vil kunne virke begrensende på utprøvingen.

Med tanke på skadevirkninger viser våre resultater at 51,6 % ikke har prøvd cannabis fordi det er helsefarlig (jf. figur 9). Tallene sier oss at skadevirkninger er noe ungdommene er opptatt av og bryr seg om. Informasjon om skadevirkninger er derfor nyttig i politiets forebyggende arbeid mot utprøving av cannabis.

6.0 Avslutning

Vi har i denne oppgaven sett på kriminalisering av cannabis i et forebyggende perspektiv. Med bakgrunn i problemstillingen har vi forsøkt å belyse at det er flere grunner til at ungdom ikke prøver cannabis. Kriminaliseringens direkte virkning er vanskelig å måle. Likevel peker flere av våre resultater på at kriminaliseringen har en forebyggende virkning, og bidrar til at ungdom sier nei til cannabis. Denne oppgaven belyser også at det er mange andre faktorer som påvirker atferd og i denne sammenheng, om ungdom prøver cannabis eller ikke.

Oppgaven viser at det er uenighet når det gjelder ungdom og deres utprøving av cannabis. Flere mener at cannabis har fått en naturlig del i ungdommers liv, og har blitt normalisert eller kulturelt akseptert. Videre viser forskning, inkludert vår egen undersøkelse, at ungdom i stor grad blir eksponert for cannabis og at tilgjengeligheten er stor. På en annen side viser ulik forskning en nedgang i bruk, og våre resultater viser at en stor del av ungdommene ikke har interesse av å prøve cannabis. Ungdom oppgir også at de har lite cannabis i sin omgangskrets. Det kan tenkes at cannabis ikke passer inn i en ungdomskultur hvor ungdom er fremtidsdisiplinerte og prestasjonsorienterte.

Hvorvidt manglende interesse for å prøve cannabis kan knyttes til kriminaliseringen, er vanskelig å si. Vi har gjort funn som taler for, men også mange av våre resultater viser at manglende interesse er uavhengig av kriminaliseringen. Det er flere av våre respondenter som oppgir at oppdagelsesrisiko og straff ikke er grunnen til at de avstår. En større andel oppgir også at de likevel ikke ville prøvd cannabis om dette ble avkriminalisert. Det kan samtidig tenkes at ungdom avstår fra å prøve cannabis fordi holdningene til narkotika er tidlig internalisert i sosialiseringprosessen. Disse holdningene kan likevel være et resultat av kriminaliseringens vanedannende effekt og en årsak til at ungdom ikke bruker cannabis. Vi har også gjennom oppgaven gjort funn, som tyder på at venner og miljø kan ha en større forebyggende effekt enn kriminaliseringen i seg selv.

Vi ser også gjennom studiet at kriminaliseringen kan virke forebyggende for de som har prøvd cannabis. Denne gruppen opplyser at oppdagelsesrisiko og mulighet for å bli straffet, er en faktor som begrenser videre utprøving av cannabis. Det kan tenkes at det er den avskrekkende effekten av kriminaliseringen, som har en forebyggende virkning på ungdom

som har prøvd cannabis. Vi har også i denne gruppen gjort funn som tyder på at venner og familie er en viktig begrensende faktor, og har en forebyggende effekt på videre bruk.

Politiets forebyggende arbeid utgjør en stor og viktig del av politiets hverdag, og politiet er en viktig aktør i kampen mot narkotika. Vår tanke er at denne oppgaven skal kunne bidra med økt kunnskap om hva som påvirker de valg som tas i ungdomstiden, og på denne måten bidra til politiets forebyggende arbeid. Vi har i denne oppgaven gjort flere interessante funn som kan tyde på at kriminaliseringen av cannabis er en årsak til at ungdom avstår fra bruk.

Samtidig er cannabisbruk et komplekst tema og det er flere faktorer som vil være avgjørende for de valg som tas i ungdomstiden. Studiet vårt er heller ikke generaliserbart og det må gjøres mer forskning på temaet, for å kunne dra en konkluderende slutning.

7.0 Bibliografi

Andenæs, J. (1994). *Straffen som problem*. Halden: Exil Forlag AS.

Balchen, P. C. (1998) *Politiets forebyggende arbeid*. Vett og Viten AS

Finstad, L. (2013). *Politiblikket*. Oslo: Pax

Hauge, R. (1980). *Kriminalitet som ungdomsfenomen* (2.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Johannessen, A., Tuft P. A., & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4.utg.). Oslo: Abstrakt forlag.

Justis- og beredskapsdepartementet (2013). *Handlingsplan for forebygging av kriminalitet* (2013-2016). Oslo.

Larsen, A. K. (2007). *En enklere metode : Veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Lie, E. M. (2015). *I forkant : Kriminalitetsforebyggende arbeid* (2.utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Meld. St. 30 (2011-2012). *Se meg! En helhetlig rusmiddelpolitikk, alkohol - narkotika - doping*. Hentet fra

<https://www.regjeringen.no/contentassets/bba17f176efc40269984ef0de3dc48e5/no/pdfs/stm201120120030000dddpdfs.pdf>

NOVA (2015). *Ungdata. Nasjonale resultater 2014*. NOVA rapport nr. 7/15. Oslo: NOVA.

Hentet 05.03.2016 fra

<http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2015/Ungdata.-Nasjonale-resultater-2014>

Olsvik, E. (2013). *Vitenskapsteori for politiet : tenkemåter for kunnskapsstyrt politiarbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Pape, H. (1997). *Karakteristika ved ungdomskriminalitet og unge lovovertridere* (2.utg.). Oslo: Politihøgskolen.

Pedersen, W. (2015). *Bittersøtt : Nye perspektiver på rus og rusmidler* (3.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Politi-loven (1995). *Lov om politiet. (Politi-loven) Lov av 4. August 1995 nr. 53*.

Sandberg, S., & Pedersen, W. (2010). *Cannabiskultur*. Oslo: Universitetsforlaget.

Schieffloe, P. M. (2003). *Mennesker og samfunn : Innføring i sosiologisk forståelse*. Bergen: Fagbokforlaget.

Skretting, A. (2000). *Ungdom og rusmidler : Data fra SIFAs årlige spørreskjemaundersøkelse 1968-99*. Oslo: Rusmiddeldirektoratet.

Skretting, A. (2013). Bruken av cannabis - nasjonale og internasjonale utviklingstrekk. I A. L. Bretteville-Jensen (Red.), *Hva vet vi om Cannabis?* (s. 29- 43). Oslo: Universitetsforlaget.

Skretting, A., Lund, K. E., & Bye, E. K. (2014). *Rusmidler i Norge 2013 - Alkohol, tobakk, vanedannende legemidler, narkotika, sniffing og doping*. Oslo: SIRUS - Statens institutt for rusmiddelforskning. Hentet 15.11.2015 fra http://wpstatic.idium.no/www.sirus.no/2014/12/Rusmidler_i_Norge2013.pdf

Thorsen, L. R., Lid, S., & Stene, R. J. (2009). *Kriminalitet og rettsvesen 2009*. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå. Hentet 14.11.2016 fra <http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/sa110/sa110.pdf>

Vedøy, T. F., & Skretting, A. (2009). *Ungdom og rusmidler - resultater fra spørreskjemaundersøkelser 1968-2008*. SIRUS- Rapport nr. 5/09. Oslo: Statens institutt for rusmiddelforskning. Hentet 15.11.2015 fra <http://wpstatic.idium.no/www.sirus.no/2015/01/sirusrap.5.09.pdf>

Wegner, B. R. (2015). *Strafferett : Alminnelig del* (2.utg.). Drammen: Forlaget Vett og Viten AS

Øia, T. (2012). *Ung i Oslo : Nøkkeltall*. NOVA notat nr. 7/12. Oslo: NOVA. Hentet 19.12.2015 fra <http://www.hioa.no/About-HiOA/Centre-for-Welfare-and-Labour-Research/NOVA/Publikasjoner/Notat/2012/Ung-i-Oslo-2012>

Øia, T., & Strandbu, Å. (2009). *15-åringene - hvem drikker? : en undersøkelse av tiendeklassene i Oslo 2009*. NOVA rapport nr 1/10. Oslo: NOVA. Hentet 20.12.2015 fra http://www.nova.no/asset/4001/1/4001_1.pdf

Østerberg, D. (2003). *Sosiologiens nøkkelbegreper og deres opprinnelse* (6.utg.). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

7.1 Selvvalgt pensumlitteratur

Balchen, P. C. (1998) *Politiets forebyggende arbeid*. Vett og Viten AS

Hauge, R. (1980). *Kriminalitet som ungdomsfenomen* (2.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Justis- og beredskapsdepartementet (2013). *Handlingsplan for forebygging av kriminalitet* (2013-2016). Oslo.

Larsen, A. K. (2007). *En enklere metode : Veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Meld. St. 30 (2011-2012). *Se meg! En helhetlig rusmiddelpolitikk, alkohol - narkotika - doping*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/bba17f176efc40269984ef0de3dc48e5/no/pdfs/stm201120120030000dddpdfs.pdf>

NOVA (2015). *Ungdata. Nasjonale resultater 2014*. NOVA rapport nr. 7/15. Oslo: NOVA. Hentet 05.03.2016 fra <http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2015/Ungdata.-Nasjonale-resultater-2014>

Pape, H. (1997). *Karakteristika ved ungdomskriminalitet og unge lovovertridere* (2.utg.). Oslo: Politihøgskolen.

Pedersen, W. (2015). *Bittersøtt : Nye perspektiver på rus og rusmidler* (3.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Sandberg, S., & Pedersen, W. (2010). *Cannabiskultur*. Oslo: Universitetsforlaget.

Skretting, A. (2000). *Ungdom og rusmidler : Data fra SIFAs årlige spørreskjemaundersøkelse 1968-99*. Oslo: Rusmiddeldirektoratet.

Skretting, A. (2013). Bruken av cannabis - nasjonale og internasjonale utviklingstrekk. I A. L. Bretteville-Jensen (Red.), *Hva vet vi om Cannabis?* (s. 29- 43). Oslo: Universitetsforlaget.

Skretting, A., Lund, K. E., & Bye, E. K. (2014). *Rusmidler i Norge 2013 - Alkohol, tobakk, vanedannende legemidler, narkotika, sniffing og doping*. Oslo: SIRUS - Statens institutt for rusmiddelforskning. Hentet 15.11.2015 fra http://wpstatic.idium.no/www.sirus.no/2014/12/Rusmidler_i_Norge2013.pdf

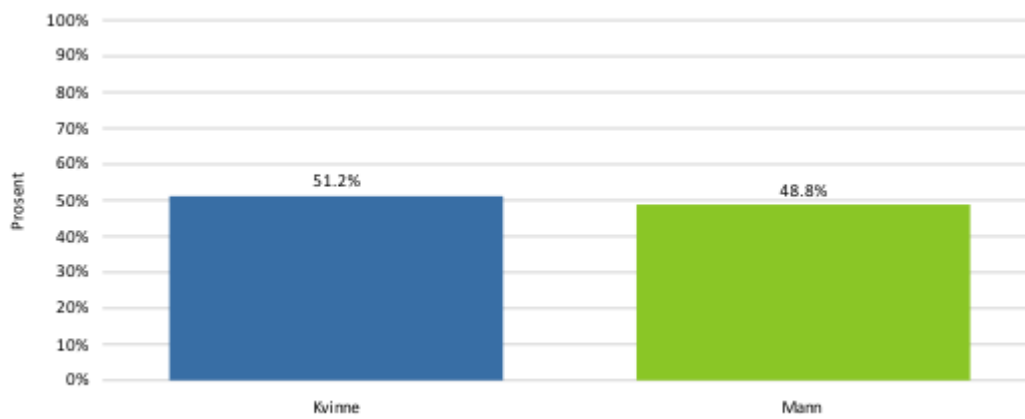
Vedøy, T. F., & Skretting, A. (2009). *Ungdom og rusmidler - resultater fra spørreskjemaundersøkelser 1968-2008*. SIRUS- Rapport nr. 5/09. Oslo: Statens institutt for rusmiddelforskning. Hentet 15.11.2015 fra <http://wpstatic.idium.no/www.sirus.no/2015/01/sirusrap.5.09.pdf>

Øia, T. (2012). *Ung i Oslo : Nøkkeltall*. NOVA notat nr. 7/12. Oslo: NOVA. Hentet 19.12.2015 fra <http://www.hioa.no/About-HiOA/Centre-for-Welfare-and-Labour-Research/NOVA/Publikasjoner/Notat/2012/Ung-i-Oslo-2012>

Øia, T., & Strandbu, Å. (2009). *15-åringer - hvem drikker? : en undersøkelse av tiendeklassinger i Oslo 2009*. NOVA rapport nr 1/10. Oslo: NOVA. Hentet 20.12.2015 fra http://www.nova.no/asset/4001/1/4001_1.pdf

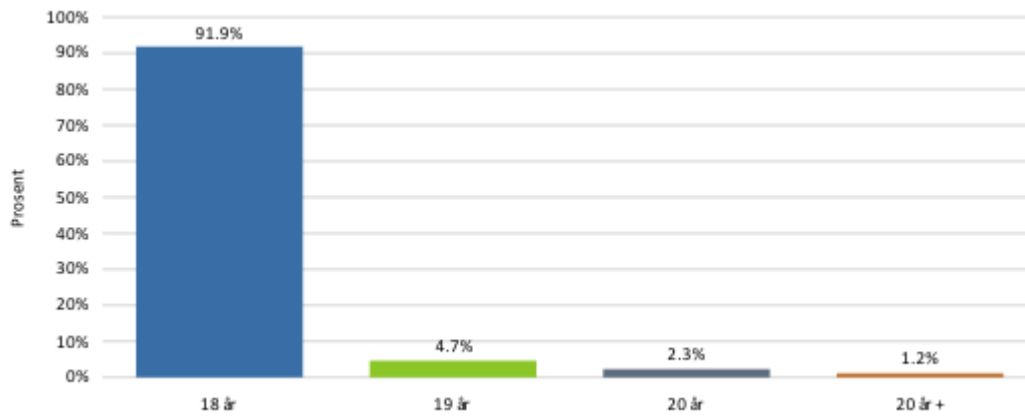
Vedlegg 1: Rapport av spørreundersøkelse med grafer

Figur 1. Kjønn

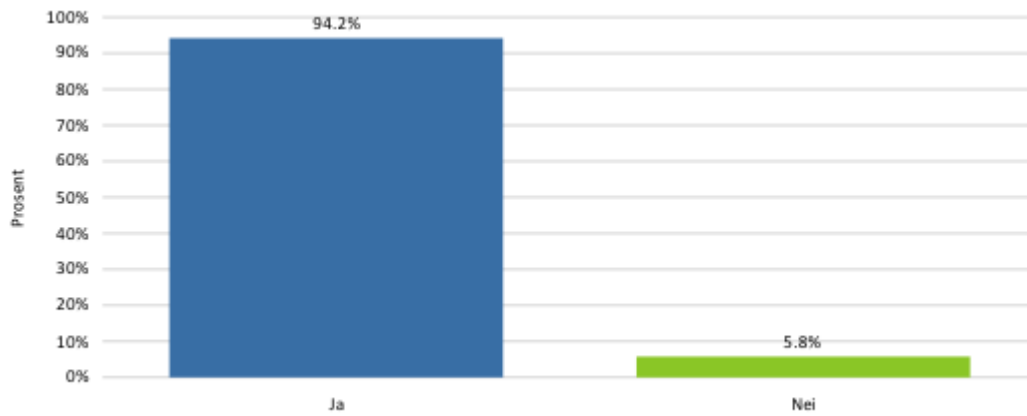
Navn	Prosent
Kvinne	51,2%
Mann	48,8%
N	86

Figur 2. Alder

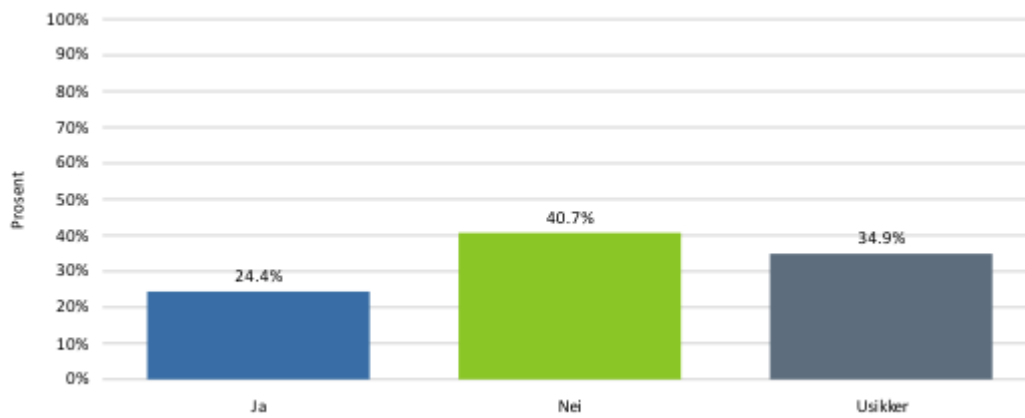
Navn	Prosent
18 år	91,9%
19 år	4,7%
20 år	2,3%
20 år +	1,2%
N	86

Figur 3. Vet du hva cannabis er?

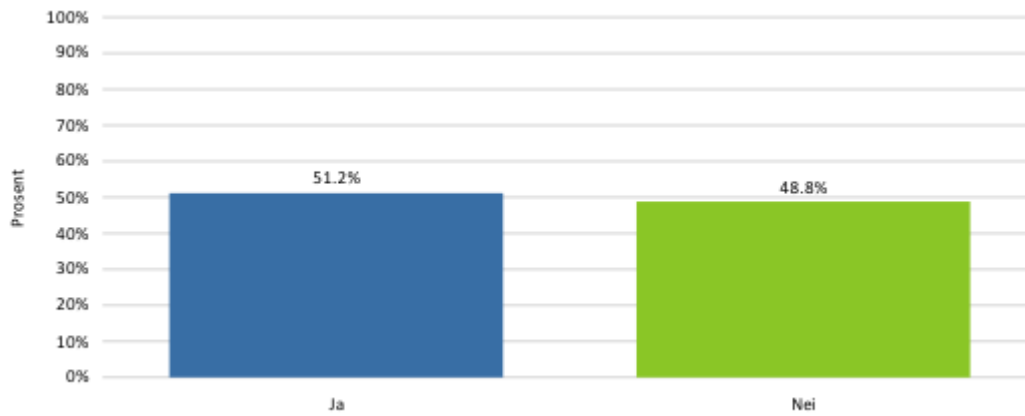
Navn	Prosent
Ja	94,2%
Nei	5,8%
N	86

Figur 4. Vet du hva som er straffen for bruk av cannabis?

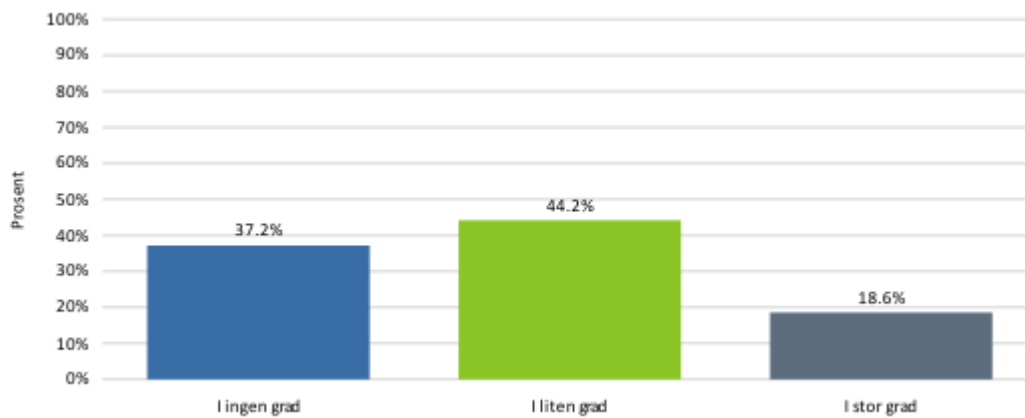
Navn	Prosent
Ja	24,4%
Nei	40,7%
Usikker	34,9%
N	86

Figur 5. Har du noen gang blitt tilbudt cannabis?

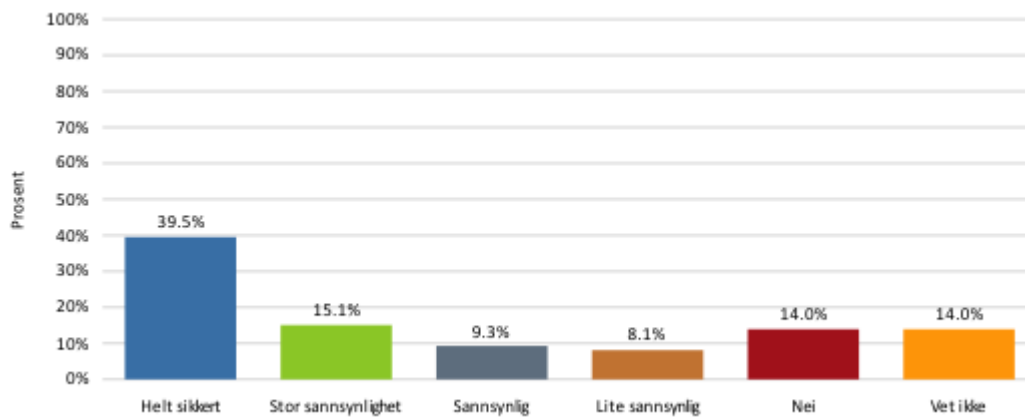
Navn	Prosent
Ja	51,2%
Nei	48,8%
N	86

Figur 6. Er det cannabis i din omgangskrets?

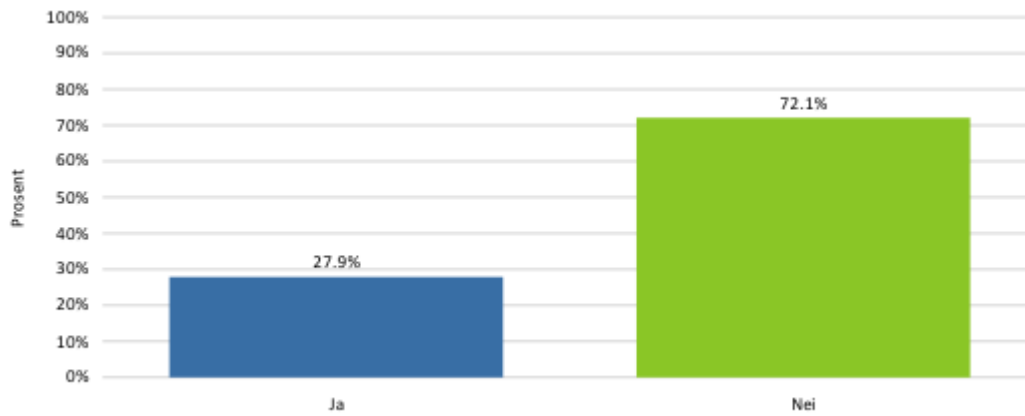
Navn	Prosent
I ingen grad	37,2%
I liten grad	44,2%
I stor grad	18,6%
N	86

Figur 7. Hvis du selv ønsket å få tak i cannabis, ville du ha klart dette i løpet av 2-3 dager?

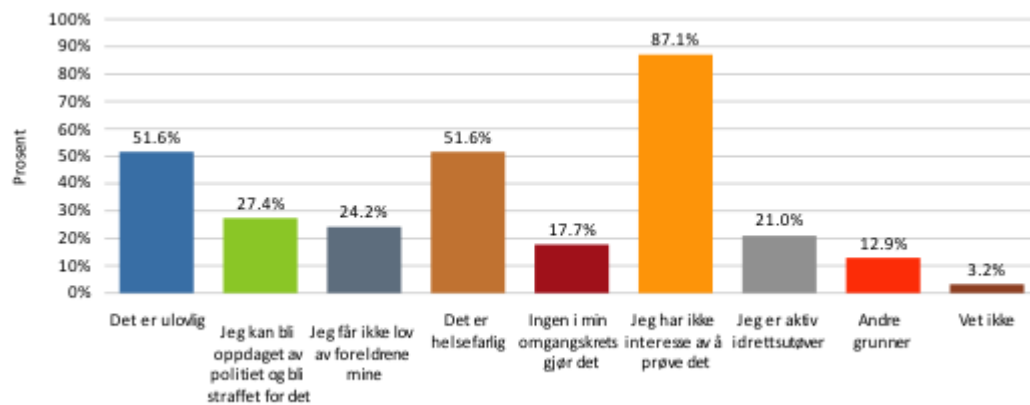
Navn	Prosent
Helt sikkert	39,5%
Stor sannsynlighet	15,1%
Sannsynlig	9,3%
Lite sannsynlig	8,1%
Nei	14,0%
Vet ikke	14,0%
N	86

Figur 8. Har du prøvd cannabis?

Navn	Prosent
Ja	27,9%
Nei	72,1%
N	86

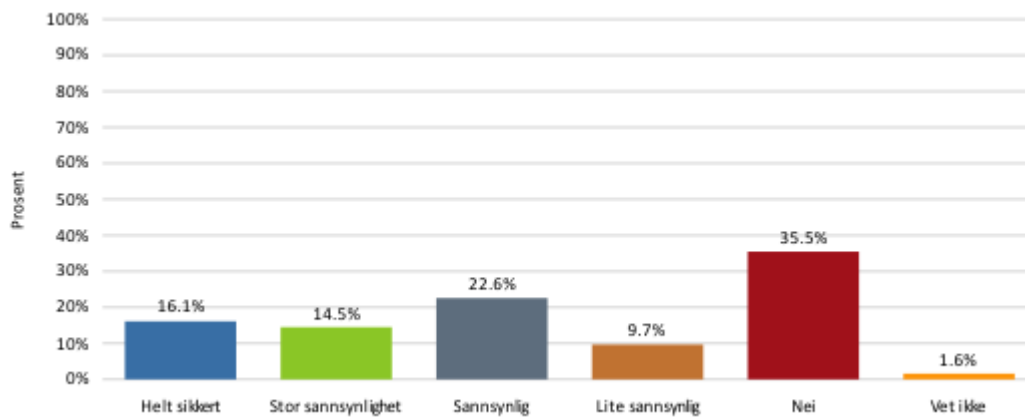
Figur 9. Hva er grunnen til at du ikke har prøvd cannabis?

Flere valg er mulig.

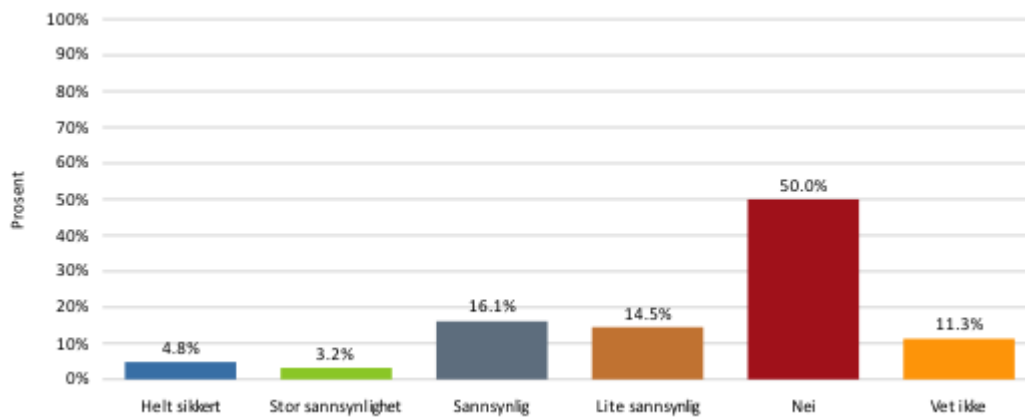
Navn	Prosent
Det er ulovlig	51,6%
Jeg kan bli oppdaget av politiet og bli straffet for det	27,4%
Jeg får ikke lov av foreldrene mine	24,2%
Det er helsefarlig	51,6%
Ingen i min omgangskrets gjør det	17,7%
Jeg har ikke interesse av å prøve det	87,1%
Jeg er aktiv idrettsutøver	21,0%
Andre grunner	12,9%
Vet ikke	3,2%
N	62

Figur 10. Cannabis er ulovlig og du kan straffes for det. Er dette grunnen til at du ikke har prøvd cannabis?

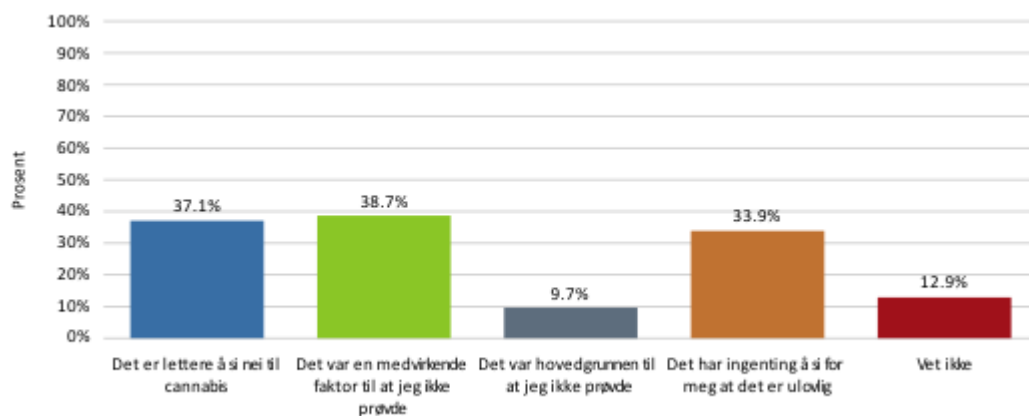
Navn	Prosent
Helt sikkert	16,1%
Stor sannsynlighet	14,5%
Sannsynlig	22,6%
Lite sannsynlig	9,7%
Nei	35,5%
Vet ikke	1,6%
N	62

Figur 11. Ville du ha prøvd cannabis om dette ble gjort lovlig i Norge?

Navn	Prosent
Helt sikkert	4,8%
Stor sannsynlighet	3,2%
Sannsynlig	16,1%
Lite sannsynlig	14,5%
Nei	50,0%
Vet ikke	11,3%
N	62

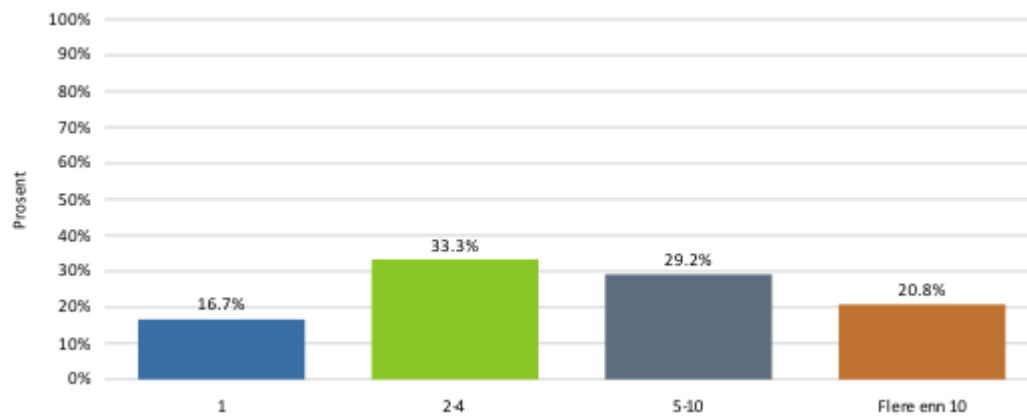
Figur 12. Hva betyr det for deg at cannabis er ulovlig?

Flere valg er mulig.

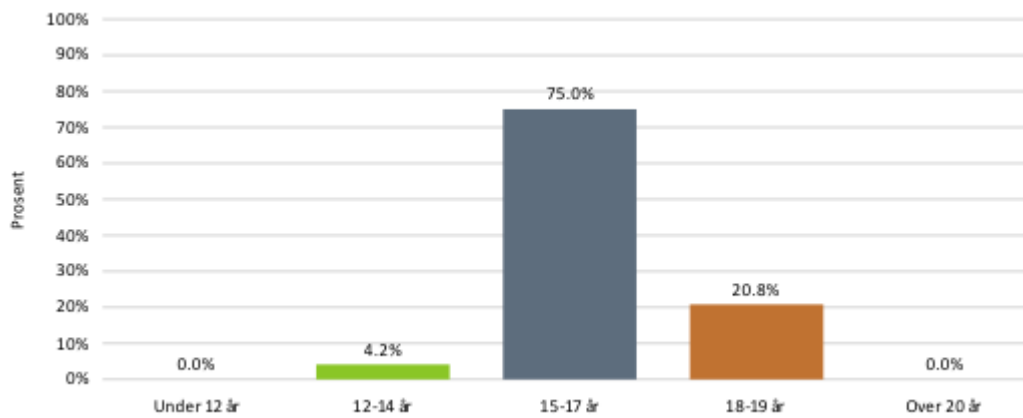
Navn	Prosent
Det er lettere å si nei til cannabis	37,1%
Det var en medvirkende faktor til at jeg ikke prøvde	38,7%
Det var hovedgrunnen til at jeg ikke prøvde	9,7%
Det har ingenting å si for meg at det er ulovlig	33,9%
Vet ikke	12,9%
N	62

Figur 13. Hvor mange ganger har du prøvd cannabis?

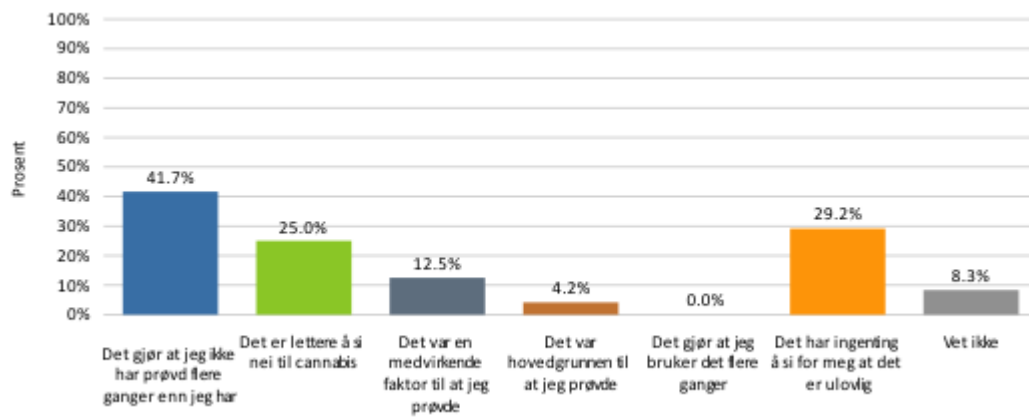
Navn	Prosent
1	16,7%
2-4	33,3%
5-10	29,2%
Flere enn 10	20,8%
N	24

Figur 14. Hvor gammel var du da du prøvde cannabis for første gang?

Navn	Prosent
Under 12 år	0,0%
12-14 år	4,2%
15-17 år	75,0%
18-19 år	20,8%
Over 20 år	0,0%
N	24

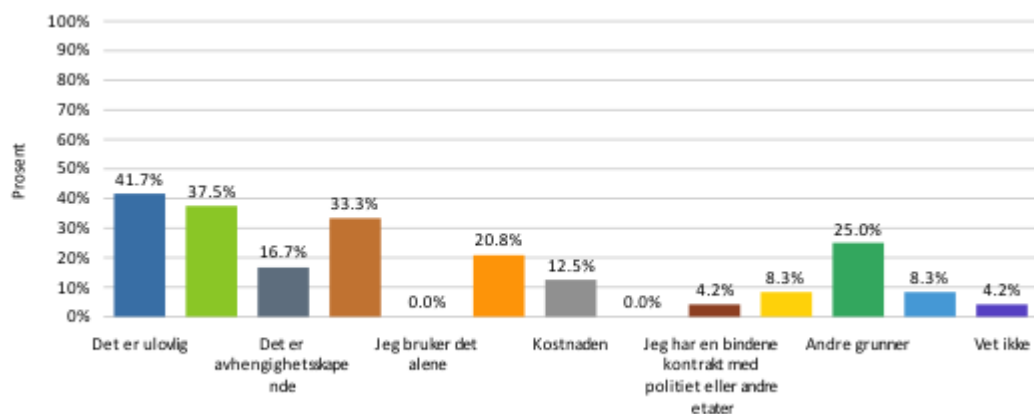
Figur 15. Hva betyr det for deg at cannabis er ulovlig?

Flere valg er mulig.

Navn	Prosent
Det gjør at jeg ikke har prøvd flere ganger enn jeg har	41,7%
Det er lettere å si nei til cannabis	25,0%
Det var en medvirkende faktor til at jeg prøvde	12,5%
Det var hovedgrunnen til at jeg prøvde	4,2%
Det gjør at jeg bruker det flere ganger	0,0%
Det har ingenting å si for meg at det er ulovlig	29,2%
Vet ikke	8,3%
N	24

Figur 16. Er det noe som begrenser ditt bruk av cannabis?

Flere valg er mulig.

Navn	Prosent
Det er ulovlig	41,7%
Jeg kan bli oppdaget av politiet og bli straffet for det	37,5%
Det er avhengighetsskapende	16,7%
Påvirkninger fra venner og familie	33,3%
Jeg bruker det alene	0,0%
Jeg bruker det i sosiale settinger	20,8%
Kostnaden	12,5%
Tilgangen	0,0%
Jeg har en bindende kontrakt med politiet eller andre etater	4,2%
Jeg har en avtale med familie eller venner	8,3%
Andre grunner	25,0%
Ingenting begrenser mitt bruk	8,3%
Vet ikke	4,2%
N	24